СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ АЖАЛШАД! КОММУНИЗМЫН МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКЭ ҮНДЭҺЭ ҺУУРИ БАЙГУУЛГАДА БҮХЫ ХҮСЭЕЭ ЗОРЮУЛАЯ!

(1963 оной Майн 1-дэ зорюулжа КПСС-эй ЦК-гай гаргаhан уряануудhаа)

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

40-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 88 (10149) | 1963 оной апрелиин 13, суббото | Сэн 2 мүнгэн

* * *

…улан ойлгуулха агитаци

…жэлэй турша-…хүдөө ажахын …элбэг дэлбэг …түрэл пар-…туйлай ехэ …хэрэг дээрэнь …ажалшадай …жа байгаа …хүмүүжүүл-…эрид hайжа-…КПСС-эй ЦК-гай …Россин Фе-…совхозуудай …управленинүүдэй …партийна ко-…секретарьнуудай …hэн үгэ соо-…С. Хрущев онсо …заабари дүүр-…руулан ойлгуул-…ехэ үүргэ дүүр-…

…гоё hайханаар …плакат, лозунг, …раг, стенд, диаг-…тые хүн уншан-…гүй байха. По-…араа хурса, хү-…тамаар хэгдэhэн …гуулха агитаци …соёл культура …р хүгжөөхэ хэ-…ай хүсэ шадал …туhа хүргэхэ

…гуулха агита-…хэхэ талаар …олохон пар-…цинууд нилээд …болонхой. Пар-…съездын, КПСС-…тын, ноябриин …табиhан гай-…зорилгонуудые …наар зуража …диаграмма-…удай, хүдөөгэй …ай гудамжа, …лаан болон бэ-…газаркуудаар …Колхоз, совхо-…партийна орга-…коллективэйнгээ …с уялгануудые …зуруулжа гү, …а барлуулжа …үлгэнэ. Һүүлэй …управлениин …колхоз, совхозуу-…партийна органи-…алис мүрысөө-…түрүүшүүлэй …руулhан тусхай …ат, бюллетень-…гаргажа байдаг

…Кабанскын үй-…вленииин парт-…жэл управле-…нууд ямараар …б, колхоз, сов-…энэ жэлэй со-…ууд, «Шергин-…гахай үсхэбэ-…гэхэ мэтэ тус-…ые гаргаа. Тии-…дэй дүй дүршэл …ууд, hаалишад, …айшадай мүры-…бюллетеньнүүд …жахы бүхэнэй …тараагдана.

…управлениин …хэл оролдол-…вхозуудай кон-…ан булан, фер-…рануудаар уран …hэн уряа ло-…ат, стенд, диаг-…оор хэгдэжэ …даг.

…, совхозуудай …изацинууд тү-…хүдэлмэриин …ай, ажахынгаа, …урда байhан …дэ тайлбари-…уулхатаяа хам-… үйлэдбэридэ …асуудалнуу-…хүсэдэг. Жэ-…тын үйлэдбэ-…иин Хүдэриин

совхозой отделени, фермэ, отара, гүүртэнүүдээр ябаа hаа, гоё hайхан стенд, зурагуудые харахат.

Харуулан ойлгуулха агитаци hайн болгохо талаар республика доторнай нилээд юумэ хэгдэбэшье, энээнии тоохогүй ябадал зарим партийна организацинуудай зүгhөө үшөөл үзэгдэhөөр. Жэшээлхэдэ, Түнхэнэй, Мухар-Шэбэрэй болон бусад аймагуудай зарим колхоз, совхозуудта хуушаршаhан, хэрэгээ болиhон плакадуудhаа ондоо юумэ харахагүйт. Тус ажахынуудай коллективүүд мүнөө жэл ямар уялга абаа юм, тэрэнээ хэр зэргэ дүүргэжэ байнаб, түрүүшүүлынь хэд бэ гэхэ мэтэ асуудалнуудаар зураг, плакат, бюллетень, «дайшалхы хуудаhа» бэдэрээшье hаа олдохогүй.

Иимэ дутагдалнуудтай саашадаа эбсэжэ болохогүй. КПСС-эй Центральна Комитедэй ээлжээтэ Пленумые 1963 оной майн 28-да зарлажа, тэндэ «Партиин соёл сурталай хүдэлмэриин ээлжээтэ зорилгонууд» гэhэн асуудал зүбшэн хэлсэхэ гэhэн шиидхэбэри партиимнай ЦК мэнэ hаяхана абаба. Партиингаа Центральна Комитедэй ээлжээтэ Пленумые соёл сурталай бүхы хүдэлмэриин хэмжээ эрид дээшэлүүлэн угтахын түлөө үйлэдбэриин управленинүүдэй парткомууд, партийна организацинууд шанга тэмсэл эмхидхэхэ зорилготой. Тиин харуулан ойлгуулха агитаци мүнөөнэй эрилтэнүүдтэ хүрэмөөр hайжаруулагдаха ёhотой.

Хахад hараhаа үлүүхэн болоод ажалшадай уласхоорондын hайндэр—Майн 1-ниие угтахамнай. Тиихэдэ энэ жэл республикынгаа 40 жэлэй ойе найрлахамнай. Эдэ үдэрнүүдтэ зорюулагдаhан уряа лозунгнуудые, плакат, зурагуудые хаа хаанагүй хадаха, үлгэхэ хэрэгтэй. Республикынгаа 40 жэлэй ойдо зорюулан, энэ үе соо Коммунис партиингаа, Советскэ правительствын үдэр бүриин анхарал, туhаламжаар Буряад оронойнгоо, аймаг, тосхон, колхоз, совхоз бүхэнэй ажахын, соёл культурын ургалта, хүгжэлтые харуулhан плакат, зураг, стенд, диаграмануудаар клуб, библиотекэ, агитпункт, улаан булан, үйлсэ, тосхонуудые гоёохо хэрэгтэй.

Ажалшадай дунда ябуулагдажа байгаа бүхы политическэ хүдэлмэри ажахы бүхэнииe хурдан түргөөр хүгжөөлгэдэ, абаhан социалис уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэлгэдэ зорюулагдаха болоно. Тиимэhээ мүнөө хабарай тарилгын хүдэлмэри эхилхэ сагай ерээд байхада, тэрэнии саг болзортонь, hайн шанартайгаар үнгэргэхын түлөө харуулан ойлгуулха агитаци хэгдэхэ ёhотой. Илангаяа культстануудые, тракторна вагончигуудые гоё hайханаар шэмэглэхэ шухала. Тракторист, механизатор, тарилга дээрэ хүдэлжэ байгаа хүн бүхэн үдэр бүри хэды шэнээн юумэ хэхэ, хэжэ байhанаа hайса мэдээд байха зэргэтэй.

Мал ажалай продуктнуудые абаха, гүрэндэ худалдаха талаар республикымнай олохон үйлэдбэриин управленинүүд колхоз, совхозууд ехэхэн гээгдэлдэ оронхой. Тиимэhээ малшадай хүдэлдэг газарта харуулан ойлгуулха агитаци hайнаар түхеэрхэ гээшэ баhал тон шухала.

…колхоз, совхозуудта наг шэбхэ …ктор заhабарилгын ябаса тухай

…63 оной апрелиин 10-най мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

	Наг шэбхэ бүхыдөө зөөhэниинь	Тэрэ тоодо: сабшалан дээрэ	Тэрэ тоодо: кукурузын поли дээрэ	Тракторнуудай заhабарилагдаhаниинь
	30	45	27	94
	25	29	23	88
	32	5	14	95
	13	7	13	92
	27	5	38	91
	28	21	39	95
	45	24	33	98
	25	175	20	82.

ҮЙЛЭДБЭРИИН АРГА НӨӨСЭНҮҮДЫЕ ХҮСЭДӨӨР АШАГЛАН, ПРОДУКЦИИН ШАНАР ҺАЙЖАРУУЛХЫН ТҮЛӨӨ ОРОЛДОГТЫ!

КПСС-эй БУРЯАДАЙ ОБКОМДО

КПСС-эй Буряадай обкомой бюро байгша оной мартын 30-да абаhан тогтоол соогоо республикын промышленность, транспорт, худалдаа наймаанай болон ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай хүдэлмэрилэгшэдэй 1963 ондо абаhан социалис уялгануудые hайшаажа, хэблэлдэ толилхо гэжэ шиидхээ.

Республикымнай промышленность, транспорт, худалдаа наймаанай болон ниитын эдеэ хоолой хүдэлмэрилэгшэдэй 1963 ондо абаhан

СОЦИАЛИС УЯЛГАНУУД

Партиин XXII съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдээр, КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленумэй тогтоолоор зоригжоhон республикымнай ажалшад өөhэдынгөө арга боломжонуудые тооложо үзөөд, 1963 ондо иимэ социалис уялгануудые баталан абаhан байна.

ПРОМЫШЛЕННОСТИИН ТАЛААР

Валовой продукци үйлэдбэрилхэ жэлэйнгээ түсэбые болзорhоонь урид, декабриин 27-до дүүргэжэ, даалгабариhаа гадуур 4,5 миллион түхэригэй продукци үгэхэ.

Түсэбhөө гадуур иимэ хэмжээнэй эд хэрэгсэл үйлэдбэрилхэ гэбэл: 12 мянган тонно шулуун нүүрhэ, ехэ электроэнерги, 10 мянган кубометр кислород, автомобильна 12 кран, олон электродвигатель, модо хюрөөдэхэ 100 станок, 1 электровоз, пассажирска 2 вагон заhабарилха, жаротрубна 3 котел, 175 мянган дүрбэлжэн метр сонхын шэл, 2 мянган тонно цемент, 1 миллион условно плиткэ шифер, 32 мянган кубометр хэрэгсэлэй модо, 5 мянган кубометр хюрөөдэмэл модо, 20 мянган метр нооhон бүд, мяхаар хэгдэhэн 500 мянган условно баанха консервэ, 500 тонно колбасна зүйл, 2600 центнер загаhа, загаhанай мяхаар хэгдэhэн 120 мянган условно баанха консервэ, ажалшадай ажаhуудалай эрилтые хангаха хүдэлмэриие 1962 онойхиhоо 41 процентээр дээшэлүүлхэ.

Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ талаар даалгабариие 15 процентээр үлүүлэн дүүргэхэ. «Забайкаллес» комбинадай модо бэлэдхэлэй предприятинуудай нэгэ хүдэлмэришэнэй жэл соо модо бэлэдхэлгые 500 кубометртэ хүргэхэ. Продукциин өөрынь үные хямдаруулха түсэбые үлүүлэн дүүргэжэ, 1 миллионhоо бага бэшэ түхэриг мүнгэ арьбалха.

Үйлэдбэри дээрэ ураланарижуулгын, ухаалан зохёолгын дурадхалнуудые нэбтэрүүлжэ, жэл соо 4,2 миллион түхэригэй арьбалалта туйлаха.

185 түхеэрэлгэ шэнэдхэн хубилгаха, тэрэ тоодо түмэр отолдог 80 станок, технологическа түхеэрэлгэнүүдые бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ, модо бэлэдхэлэй промышленностьда үйлэдбэриин 4 участок комплексноор оньhожоруулха ба хахад автоматна 4 лини ашаглалгада оруулха.

Промышленностиин предприятинуудта энэ жэлдэ хоринhоо үсөөн бэшэ шэнэ продукци гаргадаг болохо. 5 шэнэ машина болон станогуудай түрүүшын түхэл гаргаха. Гурбадахи кварталда локомотив-вагонуудые заhабарилдаг заводто бэлэдхэлэй хүдэлмэри дүүргэжэ, тепловозуудые заhабарилжа эхилхэ.

Техническэ талаар тодорхойлогдоhон нормын удельнэ хэмжээе республика дотороо дунда зэргээр 10 процентээр дээшэлүүлхэ.

Республикынгаа минеральна эд хэрэгсэлнүүдые үргэдхэхэ талаар хүдэлмэриие hайжаруулжа, запасуудые дээшэлүүлхэ жэлэй түсэбые иимэ категоринуудаар үлүүлэн дүүргэхэ: түмэрөөр 5 процент, асбестаар—10 процент, алтаар—0,5 процент, геологобэдэрэлгын хүдэлмэринүүдэй сэнгые түсэбөөр хараалагдаhанhаань 0,5 процент үлүүгээр хямдаруулха.

Предприятинуудай коллективүүд республикынгаа колхоз болон совхозуудта малай байра бариха, электрын элшэ хүсөөр хангаха, үйлэдбэриень оньhожоруулха талаар туhалхабди гэжэ уялга абана. Хүдөө ажахын машина болон тракторнуудта тогтоогдоhон номенклатурын ёhоор запасной частьнуудые гаргаха ба заhабарилха түсэбөө болзорhоонь урид дүүргэхэбди.

ТРАНСПОРТЫН ТАЛААР

Декабриин 25 болотор түмэр замаар ашаа шэрэхэ жэлэйнгээ түсэб дүүргэхэ ба даалгабариhаа гадуур хэдэн мянгаад тонно арадай ажахын ашаа вагонуудта тээхэ. ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ түсэбөө үлүүлэн дүүргэхэ ба ашаа шэрэлгын өөрынь үные 0,5 процентээр хямдаруулха, хараалагдаhан түсэбhөө гадуур 150 мянган түхэригhөө доошо бэшэ мүнгэ арьбалха. Октябриин 46-дахи ой болотор Эрхүү Улаан-Үдэ хоёрой хоорондохи хэлхеэ холбооной 12 каналтай системэ ашаглалгада үгэхэ.

Декабриин 25 болотор автотранспортаар ашаа шэрэхэ жэлэйнгээ түсэб болзорhоонь урид дүүргэхэ ба даалгабариhаа гадуур 154 мянган тонно ашаа шэрэхэ, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ түсэб үлүүлэн дүүргэхэ ба шэрэгдэhэн ашаанай өөрынь үные түсэбөөр хараалагдаhанhаань нэгэ процент үлүүгээр хямдаруулха.

ХУДАЛДАА НАЙМААНАЙ БОЛОН НИИТЫН ЭДЕЭ ХООЛОЙ ТАЛААР

Эд бараа болон ниитын эдеэ хоол наймаалха жэлэйнгээ түсэбые болзорhоонь урид дүүргэжэ, ажалшадта түсэбhөө гадуур 1600 мянган түхэригэй эд бараа, 168 мянган түхэригэй эдеэ хоолой зүйл худалдаха.

Гүрэнэй худалдаа наймаанай организацинуудта 45 мянган түхэриг хүрэтэр элдэб үлүү гаргашануудые доошолуулжа, хараалагдаhан түсэбhөө гадуур 31 мянган түхэриг олзо оруулха.

230 наймаалагшатай 70 магазин, 1312 хүнэй hуурятай 16 столово барижа, ашаглалгада оруулха.

Ниитын эдеэ хоолой предприятинуудта өөhэдын бэлэдхэhэн эдеэ хоол наймаалгые хараалагдаhан түсэбhөөнь 80 мянган түхэригөөр дээшэлүүлхэ.

Хамhабариин ажахынуудта болон ниитын эдеэ хоолой предприятинуудта 10650 гахай шахажа, 520 тонно үүсэлэгдэhэн мяха абаха.

Республикымнай промышленность, транспорт, худалдаа наймаанай предприятинуудай хүдэлмэришэд, инженернүүд болон алба хаагшад партиин XXII съездын, КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленумэй шиидхэбэринүүдые амжалтатайгаар дүүргэхын тула бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн, коммунис ажалай нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө социалис мүрысөө улам үргэдхэхэ байна. Тиигэжэ хүдэлмэришэн, бригада, цех, предприяти бүхэн энэ уялгаяа дүүргэхын тула ажалайнгаа бүтээсые бүхы хэмжээгээр дээшэлүүлхэ, үйлэдбэри дээрээ наука, техникын туйлалта, түрүү дүй дүршэл үргэнөөр хэрэглэхэ, ажалайнгаа эмхидхэл hайжаруулха, продукциингаа шанар дээшэлүүлхэ байна.

Энэ социалис уялганууд промышленностиин, транспортын, худалдаа наймаанай болон ниитын эдеэ хоолой предприяти болон организацинуудай хүдэлмэришэдэй суглаанууд дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, баталан абтаа.

Республика соогоо түрүүлэн коммунис ажалай нэрэтэй болоhон Улаан-Үдын сэмбын фабрикын хүдэлмэришэд Майн hайндэрэй хүндэлэлдэ социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлээ. Ардминиа табигдаhан залуу хүдэлмэришэд Олег Михалев, Юрий Лебедев гэгшэд халаан бүхэнэйнгээ нормые хоёр үлүүлэн дүүргэнэ. ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарhаа): Ю. Лебедев, О. Михалев.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Мухар-Шэбэрэй «Эрдэм» совхозой Боомой отделениин хонишод, Социалис Ажалай Герой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат Балдама Тугжиевна Доржиева түрүүтэй түл олоор абажа байна. Нүхэр Доржиева 100 эхэ хонин бүриhөө 92 хурьга абаа.

Нүхэр Доржиевагай дүй дүршэл халан абагшад эндэ олон. Тэдэнэй тоодо Артем Цырендоржиевай отарынхид оролсоно. Эдэнэр 100-hаа 82 хурьга абаад, hайнаар түлжүүлнэ, үшөө зуугаад хурьга абахаар хүлеэнэ. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хонишон нүхэр Цырендоржиева январь hарада гараhан хурьгадтаяа байна.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

„Хулгайша" хурьгад, харюусалгагүй эзэд тухай

—Хулгайша хурьгадые хараха дуратай гүт?

Иимэ hанагдаагүй асуудал маанадта Борьёогой совхоздо табяа hэн.

—Юун тиимэ хулгайшад тодорооб? Тэдэ хэнhээ юу хулгайлдаг юм?

—Ондоо эхэ хонидhоо hү хулгайлдаг юм. Хонидой дэлэн бэдэржэ ябадаг амитад бии болоо. Иимэ хулгайша заяатайгаар түрэhэн амитад гү... Юрэдөө тэдэниие болюулхань бэрхэтэй болоод байна...

Энээн тухай хөөрэгшэд баяртайнууд, энеэбхилжэ байгаад, тэдэнэй hонин аашанууд тухай мэдүүлнэ. Тиигээд бидэнэр нэгэ отарада хүрэжэ, тиимэ хулгайшадые хараха гэжэ шиидэбэбди.

—Ахалагша хонишон Жаповай отарада хүрэгты,—гэжэ маанадта дурадхаба.—Эндэл юрэдөө хурьгадынь энэ жэлдэ яахадаашьеб жэжэхэнүүд. Юрэдөө хурьгад гэхээр бэшэ, ёhотой хулганаанууд. Юун жэжэ амитад түрөө гээшэб. Яахадааб? Хэн тэрэниие мэдэхэб? Иимэ ушар хаа яал үзэгдэдэг ха юм...

Совхозой 2-дохи отделениин ахалагша хонишон Жаповай отарада хүрэжэ ерэбэбди. Отарадань бүхыдөө 790 эхэ хонид, тэдэнhээ 421 хурьган абтаа гэхэ гү, али 100 хонин бүриhөө 53 хурьга абтаhан байна. Биратай бэшэ!

Хурьгадынь үнэхөөр жэжэхэнүүд, тон муугаар түлжэнэ. Сакмануудынь харахадаа, эдэ хурьгад февралиин hүүлээр, мартын эхеэр гараа юм аа гү даа гэжэ hанахаар. Теэд мэдэхэдэ эдэнь январьда түрэhэн байшоо. Биратай хурьгад бэшэл даа.

Ахалагша хонишон маанадые унтанхай нюдөөр, арбайшаhан үhэтэйгөөр угтаба. «Һүни орой болотор хонидоо манажа, hайса унтажа садаагүйб» гэжэ тэрэ хэлэбэ. Асуудалнуудтамнай дуратай дурагүйгөөр харюусана, тиихэ зуураа нюдэнэйнгөө нэгэ булангаар айлшадые гэтэнэ:

Ямар лэ хүнүүд отарадамнай ерэбэ аабза гэhэншүүгээр шэртэнэ. Хэрбээ хонин ажал мэдэхэгүй хэбэртэй hаань, юуншье гэжэ хэлэхэдэ хамаагүй. Хэрбээ заа зуу юумэ ойлгохо хэбэртэй hаань, шэхээ hонороор лэ бариха хэрэгтэй...

Отарын хонид дүтын добо дээгүүр бэлшэнэ. Үдэршье дүүрэхэ тээшээ дүтэлжэ, үдэшын hэрюунэй амисхал унаад, хашаа соо хаалгаатай байhан хурьгад эхэнүүдээ хүлеэжэ ядаhандаа уянгатайгаар мааралдана. Игэhээр байтар хонидшье мэйла руу урдаhаар дүтэлжэ ерэбэ.

Хонидой байрада дүтэхэнэ, болдог дээрэ худаг харагдана. Зэргэлээд гурбан ута хобоонууд жэрылдэнэ. Тэдэнь бултадаа уhаар дүүргэгдэнхэй. Хонишон малаа уhалуури тээшэ залана. Түрүүлжэ ябаhан хонид ябуудтаа хобоо руу шунгаад, хомхойгоор ууна. Бүхы отарань хобоонуудые тойроод шэхэсэлдэнэ.

Түрүүшын хонид уhа уужа садаад, хашаан тээшээ хатаржа эхилбэ. Хойноhоонь бүхы хонидынь гүйлдэнэ. Тэдэнэй дунда балга уhа ууhаншье, уугаашьегүй хонид бии. Хонид лэ хадаа хонид ха юм даа...

Хонишон отараяа тогтоохо гэжэ оролдобошьегүй. Теэд хэлхы үргэн талада хайшан гэжэ тэдэниие барихаб даа! Бүхы отарынь арбанай нэгэ хубинь лэ уhа уужа садаhан байха.

Энээнии харахадаа Хэжэнгын совхозой суута хонишон Цынгэ Буянтуевич Буянтуевай отарада байhанаа hананаб. Энэ отарын уhалагдадаг газарынь хашаагаар хүреэлээтэй байхыень хараа hэмди. Тиихэдэ Цынгэ Буянтуевич манда игэжэ тайлбарилжа үгөө hэн:

— Хонин гээшэмнай ухаангүй амитан юм, нэгэнэйнгээл ябаhан тээшэ бүхы hүрэг гүйлдэдэг. Уhалуури дээрэ асархадашни нэгэ зариман ун-

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта)

Партийна ажабайдал

Ажахыгаа hайнаар хүтэлбэрилхэ

(Зэдын үйлэдбэриин управлениин партийна комитедэй пленумhээ)

Зэдын үйлэдбэриин управлениин партийна комитедэй 2-дохи пленум болоо, парткомой секретарь **Х. Х. Хандуевай** «Россин Федерациин колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин управленинүүдэй начальнигуудай, тэдэнэй партийна комитедүүдэй секретарьнуудай зүблөөндэ дүн ба управлениин партийна комитедэй саашанхи зорилгонууд» гэhэн элидхэлые зүбшэн хэлсэбэ. Элидхэлшэ, пленум дээрэ үгэ хэлэhэн нүхэд хүдөө ажахын продукциинуудые абаха, гүрэндэ худалдаха талаар байгаа дутуу дундануудые элирүүлхэтэеэ хамта, энэ жэлдэ абаhан түсэб, уялгануудаа бэелүүлхэ арга боломжонуудай ажахы бүхэндэ бии байhание мэдүүлбэд.

Пленум дээрэ түрүүлэн үгэ хэлэhэн Ториин совхозой директор нүхэр **Таюрский** ажахыдаа байгаа дутуу дундануудай тухай хэлэбэ. Тус совхоздо мүнөө үедэ 1805 хурьган гарзалшоод байнхай. Энэ ушар юун дээрэhээ болооб гэхэдэ, үбhэ тэжээл сэхээр дуталдаа, эхэ хонидой, мүн хурьгадай байха байранууд хүртөөгүй. Тиихэдэ хонишодой харюусалгые дээшэлүүлхэ талаар мүртэй юумэ хэгдээгүй. Нүхэр Таюрский байгша ондо үбhэ тэжээл элбэгээр бэлдэжэ, адуу малаа 329 мянган тэжээлэй единицээр хангаха бодолоо мэдүүлбэ. Энэ жэл 1700 гектарта кукуруза тарижа ургуулхын тула 12 звено эмхидхэгдээд хүдэлжэ байна гэбэ.

— Манай «Победа» колхозой гэшүүд энэ жэл hү hаалгаяа нёдондонойхидо орходоо 44 процентээр, гүрэндэ худалдалгаяа —27 процентээр дээшэлүүлхээр шиидээ,—гэжэ тус колхозой зоотехник нүхэр Бадмаев мэдүүлбэ. Колхоздо 20 hаалишан хүдэлнэ, hаалишан бүхэндэ 18 үнеэд даалгагданхай. Бүхы hаалишад даажа байhан үнеэн бүхэнэйнгээ абари зангые hайса мэдэхэ, зооветмэргэжэлтэдэй эрилтые заагдаhан болзортонь дүүргэжэ байдаг. 1-дэхи кварталай туршада 86 мянган литр сүү, али нёдондонойхи үеынхитэй сасуулхада, 17 мянган литрээр эхэ hү hаагабди.

Бидэнэр hү hаалгаяа эрид дээшэлүүлхын түлөө тэмсэхынгээ хажуугаар мяха абалгаяа горитойгоор нэмээхэ зорилготойбди. Энэ жэл мяха абалга 1962 онойхидо 15 процентээр дээшэлхэ юм. Энэ зорилго туйлахын тула тугалнуудые түргэнөөр тулжүүлхэ хэрэг бэелүүлэгдэбэ. 4 hаратай тугал 90—100 килограмм шэгнүүртэй болоно. Тугалнуудай бэеэнэй шэгнүүрые 1 килограммаар нэмээхэ бүринь 2—2,5 килограмм тэжээлэй единицэ гаргашалагдана.

Сахирай 11 жэлэй hургуулиин директор нүхэр **Лаврентьев**, ВЛКСМ-эй үйлэдбэриин управлениин комитедэй секретарь нүхэр **Сурков** гэгшэд Коммунис партиин хүтэлбэри доро залуушуулые хүмүүжүүлхэ, тэдэндэ али болохо туhаламжа хүргэжэ байха тухай хэлэбэд. Нүхэр Лаврентьев эдир hурагшадай хүдөө ажахые шудалжа, мэргэжэл шадабаритай болохо хэрэгтэ шухала анхарал хандуулха эрилтэ парткомой урда табиба.

Борьёогой совхозой директор нүхэр **Хомутов** ажахыгаа саашадань хүгжөөхэ арга замуудаа элирүүлхэдээ:

— Манай совхоз гол түлэб хонин ажалтай гээшэ. Ойрын сагта хонин hүрэгөө 50 мянгада, тэрэ тоодо эхэ хонидые 35 мянгада хүргэхэ зорилготойбди. Мүн гахай горитойгоор үсхэбэрилхэ арга бии. Бүри ерэхэ жэлэй эхиндэ 700—750 эхэ гахайтай болохо аргатайбди. Тиимэhээ гахайн байрануудые олоор бариха хэрэгтэмнай туhаламжа хүргэхые гуйнаб,—гэжэ хэлээд, үйлэдбэриин управлениин хүтэлбэреэ үшөөл hулаар ябуулжа байhые шангаар шүүмжэлээ. Управлениин зүгhөө урданайхидал адли заабари, захиралта үгтөөд лэ хүтэлбэри хизаарлагдашана хэбэртэй.

— Манай партийна организацида 39 коммунистнууд тоологдодог,—гэжэ Ториин совхозой 3-дахи отделениин партийна организациин секретарь нүхэр **Жалсараев** хэлэбэ. Тэдэнэй 19-ниинь малшадаар, 7-ниинь механизатораар ажаллана. Ажахыгаа гол hалбаринуудта коммунистнуудые зүбөөр хубаарилhанай ашаар манай 3-дахи отделени hайн амжалта туйлажа байнхай. Мүнөө үедэ отделенидэ зуун хонин бүхэнhөө 85 хурьга абаад, бүрин бүтэнөөр тулжүүлжэ байнабди. hү hаалга нёдондонойхи энэ үеынхитэй сасуулхада 26 процентээр, гүрэндэ худалдалга 25 процентээр дээшэлээ.

Малшадай дунда ойлгуулламжын хүдэлмэри ходо ябуулагдажа байдаг. Партиин партийна эмхиин бюрогой үүсхэлээр рейдовэ бригада эмхидхэгдэжэ, малай байрануудаар ябаа. Энэ бригада малшадай дунда 36 хөөрэлдөө үнгэргөө, 30 хэhэг «Дайшалхы хуудаhа», «Сахилгаа» гаргаа.

Зоной дунда ниитэ-ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэмнай управлениин парткомой идеологическа таhаг туhаламжа багаар хүргэнэ гэжэ тэрэ шүүмжэлбэ. Пленум дээрэ хамта 12 хүн үгэ хэлэжэ, үйлэдбэриин управлениин, мүн парткомой хүдэлмэридэ байhан дутагдалнуудые элирүүлжэ, энэ жэлэй түсэб, уялгануудые дүүргэхын тула ямар арга боломжонуудай бии байhые харуулба.

Пленумэй хүдэлмэридэ КПСС-эй ЦК-гай харюусалгата хүдэлмэришэн А. И. Осипов, партиин Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь А. У. Модогоев хабаадалсажа, дэлгэрэнгы үгэ хэлээ.

М. Гончиков,
манай корр.

Түрүү hаалишад хөөрэнэ

Түнхэн нютагhаа ерэhэн Саянанай совхозой hаалишан Мария Гундыевна Сагалуева фермынгээ ажал хүдэлмэри тухай хурга даран хөөрэбэ.

Жэмhэг тосхондо байдаг hү hаалиин фермэ Саянанай совхозой центральна гүүртэ болоно. Тэндэ 15 hаалишад хүдэлдэг. Тэдэнэр 360 үнеэ даадаг юм. Ехэнхи үнеэдынь нютагай үүлтэрэй. Тэдэнэй хахадынь шахуу залуу гунжан үнеэд. Гэбэшье тэндэхи hаалишад hү hаалгаар совхоз соогоо түрүү зэргэдэ ябадаг байна.

Фермын хүдэлмэрилэгшэд үнеэдээ гол түлэб декабрь, январь hарануудта тугаллуулдаг. Хээлитэй болоhон малынь тон наринаар бүридхэлдэ абтажа, тэдэнэй хэдыдэ тугаллаха байhание hаалишан бүхэн hайса мэдэнэ. Тиимэhээ hаалишад ямар үнеээнэйнгээ хэдыдэ шэргэхэ байhые аллангүй амаруулна.

Мал харууhалха гурим фермэдэнь наринаар табигданхай. Үглөөнэй 6 часhаа үдэшын 8 час хүрэтэр тэндэхи хүдэлмэрилэгшэд бүхы ажалаа хэжэ дүүргэдэг гуримтай. Илангаяа малай тэжээлэй элбэг үедэ тэрэ гурим тон наринаар сахигдадаг юм. Тэндэ хүдэлмэринь үглөөнэй hаамhаа эхилээд байра соонь хооллуулжа, бурдууг, силос эдюулдэг. Удаань хашаа соо гаргажа, бүдүүн тэжээл үгэдэг байна. Үдэрэй hаалгацай hүүлээр малаа газаа гаргажа ябуулна. Хээрэhээ ороhон малдаа силос болон бусад тэжээл эдюулээд, үдэшын hаалга эхилдэг байха юм. Энэ хүдэлмэри үдэшын 8 час хүрэтэр үргэлжэлжэ, hаалишад хүдэлмэреэ дүүргэдэг. Энээн тухай нүхэр Сагалуева бүхы гуримаа часаар тоолон хөөрэжэ үгэбэ. Малые нэгэ гуримаар саг соонь эдеэлүүлээд, харууhалаад, hаагаад байхада, тэрээндэ hураад, ашаг шэмэээшье үгэсэтэй байдаг тухайнь hаалишан хөөрэбэ.

Нүхэр Сагалуева 1962 ондо даажа байhан үнеэдhээ 30394 литр гэхэ гү, үнеэн бүриин 1660 литр hү hаажа, уялгаяа үлүүлэн дүүргэhэн байха. Тиихэдээ hү ехэтэй хуушан үнеэдээ тушаажа, орондонь залуу, түрүүшынхеэ түрэhэн 22 гунжадые даажа абаад, тэдэнhээ эды шэнээн hү hаагаа. Залуу малые hаамхай үнеэн болгожо hургаха гээшэ хуушан үнеэ харууhалhанда орходоо хэды ехэ хүдэлмэритэй байгааб. Тэдэнhээ түрүүшээр hүнэйшье багаар абтаха байhаниинь мэдээжэ ха юм. Мария Гундыевна эдэ бэрхэшээлнүүдhээ тунхарингүй энэ харюусалгата хүдэлмэри даажа абаhан байгаа. Энэ хадаа ажалдаа үнэн сэхэ, шударгыгаар хандаhанайнь гэршэ мүн.

Хэды тиимэ болобошье, «залуу мал залан» гээд, нүхэр Сагалуева хөөрэнэ. Юуб гэхэдэ, гунжад тугаллан сасуугаа хайдагаар hаагдаха. Мүн хүрэhөөр электро-hаалгада оруулха. Хэрбээ тугалаарнь эбилгүүлэн, гараар hаагдажа байhан үнеэдые гансата «ёлочкодо» оруулха болоо hаа, хэды муу зан гаргаха байгааб. Энэ талаар залуу мал hурасатай гэжэ нүхэр Сагалуева зүб хэлэнэ. Хэды тиимэ болобошье, түрүүшынхеэ үрэжүүлэгдэhэн малые тугаллахынь урда тээ уяанда байлгажа, дэлэнгыень нидхэржэ, hүтэй үнеэн болгохын тула хэды хүдэлмэри хэгээб! Мария Гундыевна тэдэ залуу үнеэдтэй залхуугүй носолдожо, hаалиингаа фермын үнеэдэй тоодо шэнэ hүрэг нэмээбэ.

Энэ эрхим hаалишан жэлэй эхинhээ хойшо үнгэрhэн гурба hарын туршада үнеэн бүриhөө 307 литр hү hаагаа. Теэд январь, февраль hаранuудта мүнөөнэйхиhөө үсөөн үнеэд hаагдаа ха юм Хабар боложо, малай эдихэ юумэнэй хоморлоhон тухай Мария Гундыевна хөөрэнэ.

Оролдолгын хү

Малай ург
тэйл hаа, үбэ
hүн абтахал
гүүр малдаа
болошоод бай
Саянанай совхо
тэлбэрилэгшэ
тэгшэ хубаар
гүйн шалтага
бар харатай,
хэлсэдэг. Тэр
абажа, нөөсэ
ха гээшэ гэм
Тус фермэ
hү hаалгаар
рүү hүүри
гын Улаан туг
Теэд тэжээлэй
hү hаалгань
тугаа алдаhа
М. Г. Сагал
хараад, дааhа
гээд ябадаггүй
гэ оролдодог,
мэридэ эдэбхи
далсадаг юм.
на ажалшадай
нютагай Сове
мэ дээрээ про
мой түрүүлэгш
дээ партийно-
тын органууд
гэй гэшүүнээр
— Фермэ дэ
гэшүүнээр гур
дэгбди. Мала
тэжээлэй гар
тухай саг үргэ
жэ байдагбди.
нуудай элирүү
рээн тухай со
болон партийн
да асуудал та
Мария Гунды

Сагаан эдеэ дэлбэрүүлэгшэ

Жаргаланта тосхонhоо зүүлжээ таба-зургаан модо ябаад байхада, ута дал, хэдэн гэр байра элеэр харагдадаг. Эндэ Хяагтын үйлэдбэриин управлениин Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой Дунда Бухэнэй hаалиин фермэ оршодог юм. Тус фермын hаалишад hү ехээр hаахын түлөө управлени дотор дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ шэнэ жэлhээ эхилжэ эдэбхитэйгээр оролсоод, мүнөө түрүүлжэ ябана. Үнгэрhэн гурба hарын туршада тэдэнэр үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 520 килограмм hү hаажа, колхоздоо түрүү hууриие эзэлээ. Энээнние нёдондоной нэгэдэхи кварталтай сасуулбал, тус фермэ дээрэ үнеэн бүриhөө hү hаалга 200-гаад литрээр дээшэлhэн болоно. Ажалдаа амжалта туйлаhанайнь түлөө Дунда Бухэнэй hаалиин фермын коллективтэ энэ жэлэй нэгэдэхи кварталай дүнгөөр колхозой правлениин, партийна комитедэй Улаан туг мүнгэн шангтайгаар барюулагдаhан байна.

Хайшан гэжэ, ямар аргаар эндэхи hаалишад hү hаалгаяа дээшэлүүлжэ шадааб? Нэн түрүүн үнеэдээ оролдосотойгоор харууhалжа, hайнаар, зүбөөр hаана.

...Анастасия Николаевна Воронцова фермэдэ ерэжэ hаалишан болоhоор хори гаран жэлдэ хүдэлжэ байна. Мүнөө тэрэ дүй дүршэл ехэтэй, бэрхэ hаалишан болонхой. 15 үнеэдэйнгээ абари зантай арбан хургандаал танилсаа. Жэлэй эхинhээ хойшо нүхэр Воронцова үнеэн бүриин 730 килограмм hү hаажа, колхоздоо хуушанайхяараал эрхимлэжэ ябана. Нёдондо үнеэн бүриhөө 2000 килограмм hү hааhан аад, энэ жэлдэ 2400 килограммhаа доошо бэшэ hү hааха уялга абанхай.

Шэмэтэ тэжээл, оросhо таряанай зүйл сэхээр үгэжэ, оролдосотойгоор харууhалаад, hаагаад байбал, hүн гарангүй яахаб даа,—гэжэ нүхэр Воронцова хөөрэнэ.

Үнеэдые зүбөөр hааха гээшын али тухай ехэ удха шанартайе иимэ ушар гэршэлэн харуулна. Анастасия Николаевнада «Машха» гэжэ нэрэтэй үнеэн бии юм. Тэрэниие нь бригадын хүтэлбэрилэгшэд голодоhондо гаргаха гэжэ хэдэ дахин шиидэhэн байгаа. Теэд hаалишан «Машхаяа» үгэдэггүй hэн. Тугаллаhан үдэрhөөнь эхилжэ зүбөөр hааhанай ашаар тэрэнь мүнөө сүүдхэдээ 9—10 литр hү үгэдэг болоо.

Ажалдаа ханамжатайгаар хандадаг, үхэр малаа оролдосотойгоор харууhалдаг Дунда Бухэнэй фермын hаалишад ехэ амжалта туйлана бшуу. Жэшээнь, залуу hаалишад Валентина Григорьева, Екатерина Брянская гэгшэд жэл бүри колхоз болон аймагай түрүү hаалишадай тоодо ороно. Тэдэнэр жэлэй эхинhээ хойшо тус тустаа үнеэн бүриhөө 600—680 килограмм hү hаагаа. Эдэ hаалишад 1963 ондо үнеэн бүриhөө 2000 килограмм hү hааха уялгаяа хахад hараар уридшалан дүүргэхэ зорилготой.

Мүн Радна Ринчиновэй даадаг Тохойн фермын hаалишад ажалдаа горитой амжалта туйлана. Энэ жэлэй нэгэдэхи кварталай турша соо тэдэнэр hү hаалгаяа нёдондонойхидо орходоо 40 процентээр дээшэлүүлээ. hаалишад Мария Базарова, Дулма Нимаева, Хандажап Лудупов гэгшэд даабаряа үлүүлэн дүүргэжэ, бусадтаа жэшээ харуулна.

Малшад үд
гээ культбаза
шэнэ газетэ, ж
үглөөдэрэйнгөө
хай хөөрэлдэ
лекци, элидхэ
Арба хоноод
ажалай дүн
сэбөө дүүргэг
мэлтэ түлбэ
дутуу дундаяа
жээ абадаг б
Уласхооронд
Майн Нэгэнэй
гэрhэн социа
Тельманэй нэ
зой hаалишад
оролсожо, гу
даха хахад
бые арбан
лан дүүргэхэ
лан энэ уялга
тэйгөөр дүүргэ

манай

ТҮРҮҮ ДҮЙ ДҮРШЭЛЭЙ hУРГУУЛИ

Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэл шадабари дээшэлүүлхэ, түрүүшүүлэй туйлалтануудые үйлэдбэридэ үргэнөөр нэбтэрүүлхэ зорилгоор Кабанскын үйлэдбэриин управлениин, партийна комитедэй дэргэдэ түрүү дүй дүршэлэй саг үргэлжын hургуули эмхидхэгдэнхэй. Мал ажалай, таряан ажалай хүдэлмэрилэгшэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд хабаадуулагдаха юм. Элдэбын hалбарида ажалладаг хүнүүдэй hуралсахаар табигдаhан тематикын ёhоор, тогтоогдомол үдэртэ тус hургуулиин хэшээлнүүд үнгэргэгдэхэ. hуралсалайнь түсэбые үйлэдбэриин управлениин партком баталаа.

Энэ жэлэй түрүүшын хахадай турша соо шубуушадай, тракторно-таряан ажалай бригаданuудай бригадирнуудтай, отделениинүүдые эрхилэгшэдэй, пропашной ургамал тарижа ургуулдаг звеное даагшадай, зүгышэдэй, овощ ургуулагшадай, hаалишадай, тугалшадай, гахайшадай семинар үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

Замай залуушадай, совхоз, колхозуудай түрүүшүүлэй туйлалтые управлениин ажахынуудта үргэнөөр нэбтэрүүлхэ зорилгоор hургуулиин олонхи семинар, хэшээлнүүд ажахы, фермэ болон бригаданuудта ошожо үнгэргэхэ болобо. Кабанскын совхоздо суута шубуушан Агафья Ефимовна Третьяковагай ажалладаг газарта шубуушадай түрүүшын семинар болоо.

Байгша оной апрелиин 2—4-дэ Кабанск тосхондо тракторно-таряан ажалай бригаданuудай бригадирнуудай, отделениинүүдые эрхилэгшэдэй гурбан үдэрэй семинар үнгэргэгдэбэ.

Колхоз, совхозуудай 1962 оной ажахын жэлэй дүнгүүд тухай, ногоо тарилсажа газар таряалан эрхилдэг гуримай муу байhан тухай, пропашной ургамал таридаг ёhо гурим тухай гэхэ мэтын лекцинүүдые шагнаба. Управлениин главна мэргэжэлтэд: А. Данько, Г. Юринский, управлениин түсэблэлгын таhагай начальник А. Старков, агрономууд И. Аленичев, А. Николаев, И. Аннишкевич, И. Гаршин гэгшэд лекци уншаа.

Кабанскын совхозой бригадир нүхэр С. И. Стремяков ехэ hониин мэдээсэл хэбэ. 1962 ондо нүхэр Стремяковой хүтэлбэрилдэг бригада 123 гектар газарта горох тарижа ургуулаа юм. Тэрэнэй гектар бүриhөө 23 центнер горох хуряажа абаа. Энэ шэнэ ургамал тарижа ургуулhан дүй дүршэл тухайдаа нүхэр Стремяков ехэ hониноор хөөрэжэ үгэбэ. Хүдөө ажахын ургамалнуудые таридаг оньhожоруулагдамал агрегадуудай дүй дүршэл тухай «Прибайкалец» колхозой главна агроном Н. Казарин түгэлдэр удхатай элидхэл хээ. Иимэрхүү звенонуудта газар, техникэ саг үргэлжэ ашаглахаар даалгажа үгэбэл таарамжатай hэн гэжэ энэ агроном дурадхаба. Ажал эмхидхэлгын иимэ гурим звеногойхидые урмашуулна, харюусалгыень дээшэлүүлнэ, оньhон техникэ бүрин хүсөөрнь ашаглажа, даабарита газар дээрэhээ үндэр баян ургаса абахын түлөө тэмсэхэдэнь урмашуулан зориг жуулна.

Газар ашаглаха хэрэг hайжаруулхын, тэрэшэлэн управлениин бүхы ажахынуудта үндэр баян ургаса абахын тулада пропашной, ороohото ургамалнуудые тарижа ургуулха звенонуудые хаа хаанагүй байгуулжа эхилбэ.

Пропашной ургамалнуудые тарижа ургуулха оньhожоруулмал звеное даагшанарай семинар hаядаа болохо.

В. Филиппов,
Кабанскын үйлэдбэриин управлениин кадрнуудай таhагые даагша.

„Хулгайша“ хурьгад, харюусалгагүй ззэд тухай

(Эхиниинь 1-дэхи нюурта)

далаад, гүйжэ эхилдэг. Тэдэнэй хойноhоо бүхы hүрэг шуумайдаг. Тиимэл хаданьь үhалууряа хорёолоо зомды. Хашаа руу туужа оруулаад лэ бүхы хонидой умдалжа садатар байлгадагбди.

Эндэ манай харайhаар байтар олон хонидынь үнэхөөр ундалангүй үлэноо. Тэдэ хонид бултадаа байрадаа хүрэжэ ерэнхэй. Жапов хурьгашадтаяа хамта хонидоо илгажа, олон тэбхэр хашаануудта оруулна. Хашаа бүхэндэнь хобоо соо тэжээл бэлдэгдэнхэй, хонид тэрээн руу хомхойгоор гүйлдэбэ. Тэдэ хонидто шэхэ дүлиртэр маарaлдажа байhан үлэнхэ хурьгад табилдана.

Энэ үедэл бидэнэр хулгайшан-хурьгадые харабабди.

Иимэ хулгайшадынь эндэ хэды байгааб гэжэ хэлэхын оногүй. Эдэнэй дунда хулгай хэдэггүй хурьгадые олохонь баhал бэрхэтэй байба.

Яахадааб гэхэдэ, хашаан соо хаалгаатай байhан бүлэг хонидто хурьгадые табихада ухаа мэдээгүй үймөөн болошобо. Жэжэ хурьгад сэдьхэл хүдэлхөөр маарaлдажа байгаад гүйлдэнэ, үhэрэлдэнэ, эхээ бэдэрнэ. Нэгэ золтой хурьган эхээ оложорхибо хэбэртэй. Нугаржа байгаад, hүүлээ ёдогонуулан эхынгээ дэлэндэ нялалдашаба. Энэ hамбаанда хониной нүгөө хүхэндэ ондоо эхын хурьган ерэжэ аhаба. Хажуугаарнь ээлжээндэ байhан мэгэ хэдэн хурьгад хүзүүгээ ута болгон хүхэнүүдэй hулархалаар лэ аhахаар бэлэн байна. Эдэниие хулгайшад гэжэ нэрлэхээршье бэшэ, харин эхээ оложо ядаад, аргаа барагдаhан амитад ха юм. Үлэн хооhон юумэд хайратайгаар хүлеэжэ байнад.

Ондоо хурьганай дүтэлжэ ерэhэнние мэлэхэдээ хонидшье тэдэнние хайрана, этэрнэ, үнгэрхэдөө өөрынгөөшье түл бэшүүрхээд дэбхэржэ, арилшана. Теэд эхээе олоогүй үлэн хооhон хурьгад шаг шууя табилдан хөөрсэгэнэнэ.

Эгээл иимэ үзэмжэгүй байдалые бидэ 30—40 минута соо харабабди. Энэ ехэ хүл хөөрсэг соо тушаан боложо, хэдэн хурьгад эхээе олоод хүхэнэ хэбэртэй. Теэд хажуугаарнь эхээе олоогүй хулгайшад түрсэлдэжэ, амар заяа үзүүлнэгүй.

Уданшьегүй хонишод хурьгадаа эхэhээнь hалгаажа, тэдэнээ хашаа руунь оруулжархёод, хонидоо бэлшээридэнь гаргаба. Олонхи хурьгад эхээе олонгүй үлэн хооhон үлэбэ бэшэ гү гэжэ Жаповта ойлгуулхые хүсэбэбди.

—Бараг ааб даа. Үдэшэлэн хашаа соогоо хурьгад эхээе олоод хүхэнэ бэзэ, —гэжэ тэрэ хашалгүй мэдүүлнэ.

Иимэ ехэ үүжам хорёо соо эхээе оложо шадаагүй хурьгад уйтан хашаа соо ороходоо харанхыда хайшан гээд оложо хүхэхэб даа.

Цынгэ Буянтуев болон бусад хонишодой отаранuудта харahан байдал hанаанда элихэнээр ороно. Тэдэнэр хурьгадаа хүхүүлхэдээ заабол нэгэ нэгээр барижа, эхыень hайнаар олгуулаад, табидаг. Тиимэhээ тэдэнэй хурьгад, хонидынь тус тустаа тэмдэгтэй гү, али тусгаар номертой байдаг. Тиигэжэ тэмдэглэгдэhэн хурьгадай эхыень олгуулжа табихада hураггүй хүнгэн байна бшуу. Энэ аргые Жаповай отарада хэрэглэжэ болохо байгаа гү? Гүйсэд болохо, хэрэглэхэ ёhотойшье. Теэд ахалагша хонишон Жапов отарадаа иимэ гурим тогтоохын түлөө оролдоногүй. Энэ хүниие ажалдаа үнэн сэхээр хандадаг, оролдосотой хонишон гэжэ нэрлэжэ яашье аргагүй.

Борьёогой совхоздо хонидой түл абалга дүүрэхэ дүтэлөө. Эндэ зуун эхэ хонин бүриhөө дунда зэргээр ойролоол 70 хурьган абтаа. Энэ үшөөл бага. Ушарынь юуб гэхэдэ, хурьгад олон гарзалаа. Гансахан март hарада 3 мянга гаран түл хоролтодо ороо.

Халдабарита үбшэн хамшаг дэлгэржэ хурьгад олон гарзалаа гэжэ совхозой хүтэлбэрилэгшэд, зооветмэргэжэлтэд тоолоно.

—Март hарада балсан мяханай сайрадаг үбшэнhөө 360 хурьган, шэшэнгир үбшэнhөө—1000 толгой, гэдэhээ дүүрээд 500, уушханай үбшөөр—500, харууhанай муугаар үлэн хооhон байжа—800 хурьган гарзалаа,—гэжэ совхозой ветврач нүхэр Выборов хэлэнэ.

Сэхыень хэлэхэдэ, балсан мяханай сайрадаг үбшэнhөө үхэhэн 350 хурьганhаа бэшэниинь, булта харууhа, тэжээлэй муyhаа, ээзэгүй орхигдошоод, үдэрhөө үдэртэ үлэн хооhон байhанhаа боложо, гарзалаа гээ hаа алдуу болохогүй. Бидэ энээнине өөhэдынгөө нюдөөр хараа ха юмбибди.

Я. Оршанский.

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур.
1963 оной апрелиин 13.

Түрэл орон доторо

ХАРА ДАЛАЙН МОРЯК-РЕВОЛЮЦИОНЕРЭЙ ГЭРЭЭД БЭШЭГ

СЕВАСТОПОЛЬ. (ТАСС). Севастополиин хуушан түрмын хананuудые задалжа байтараа барилгын бригадын хүдэлмэришэд Хара далайн уhан сэрэгшэ, революционер А. М. Петровой гэрээд бэшэг олобо. Энэ документ 58 жэлдэ хэбтээ. Ородой түрүүшын революциин үедэ машинист Петров Хара далайн флодто болон броненосец «Екатерина II» дээрэ партийна организациин ударидагша байhан. Тэрэниие броненосецhоо сүлөөлжэ «Прут» гэжэ hуралсалай корабль дээрэ эльгээгээ hэн. Энэ кораблинь восстани хэhэн броненосец «Потемкинтой» удангүй нэгэдээ hэн.

Хара далай дээрэхи восстаниин дарагдаhанай hүүлээр А. М. Петров сүүдлэгдэжэ, толгойн саазада ороhон байна. Үхэхынгөө урда тээ «Саазалуулагдаhан матрос Петровой бэшэг» гэжэ гэрээд бэшэг тэрэ бэшэhэн байгаа. Дүрбэн хуудаhан дээрэ автор флодто болоhон революционно тэмсэлэй түүхые бэшэhэн юм.

— Түрмын ханада олдоhон «Саазалуулагдаhан матросой бэшэг» hаяар музейдэ табигдахань»,—гэжэ Хара далайн флодой хоёрдохи рангын капитан, Севастополиин музейн начальник П. П. Болгарин мэдээсэбэ.

СССР-тэ ХАРИ ХЭЛЭ ҮРГЭНӨӨР ШУДАЛНА

МОСКВА. (ТАСС). Англи, франц, немец, испан, араб, хитад хиинди, урду хэлэн дээрэ бүхы хэшээлнүүдээ үнгэргэдэг тусхай 700 гаран hургуули 1965 он болотор СССР-тэ нээгдэхэ юм. Гансал Россин Федерацида, Белоруссида, Украинада иимэ hургуулинууд 503 гэжэ тоологдоно.

Хари хэлэ шудалдаг бүлгэмүүдые хүүгэдэй садуудта болон эхин hургуулинуудта эмхидхэхэ гэжэ шиидхэгдээ.

МОСКВАГАЙ ТЕХНИЧЕСКЭ УЧИЛИЩИНУУДТА hУРАГШАДЫЕ АБАНА

Ниислэл хотымнай тусхай мэргэжэлтэй техническэ 60 училищинуудта hурагшадые абана.

Училищиие дүүргэhэн хүнүүдтэй hураха дуратай залуушуул хөөрэлдэнэ, предприятинуудай баазова үйлэдбэриин хүдэлмэришэдтэй танилсана. Мүнөө жэлдэ тусхай мэргэжэлтэ техническэ училищинуудта 10 мянга гаран хүүүд басагад абтаха юм.

МҮНӨӨ ЗУН МОСКВАДА ИНДИИН НАЦИОНАЛЬНА ВЫСТАВКЭ НЭЭГДЭХЭНЬ

МОСКВА. (ТАСС). Индиин Хэрэгүүдээр Советскэ Союзда эльгээгдэhэн саг зуурын этигэмжэтэ Р. Джайпал Бүхэсоюзна худалдаанай палатын президиумэй түрүүлэгшэ М. В. Нестеров хоёр Москвада Индиин национальна выставкэ үнгэргэхэ тухай хэлсээ баталба.

Индиин делегациие толгойлогшо, Индиин промышленностиин, худалдаа наймаанай выставкын министерствын выставкэнүүдэй департаментын директор П. К. Паниккар ТАСС-ай корреспондентдэ иигэжэ мэдээсэбэ:

— «Сокольн
ралтын парк
нээгдэхэ выст
диин национал
лой хүгжэлты
харагшадые
Индиин наш
хадаа Советск
хоорондохи эк
культурна ба
жөөхэ гэжэ П.
дэглэбэ.

АГУУЕХЭ
АЖАЛАЙ Ш
КЫЗЫЛ, (Т
вагай АССР-ай
зылэй хажууд
ехэ мүрэн Ени
томашины
дажа байна. Э
дай коллектив
ударидана.
Майн 1-най
мүрысөөнэй үе
гайхамшагта
Хүүргын ухаа
мэр бодосто б
гэhэн асууда
да табигдаа hа
дүй дүршэлд
иимэ хүдэлм
даа хэгдэдэг
урадхал түрг
доо хубилжа б
мэргэжэлтэд з
мэдүүлбэ.
Хүүргэ бар
тай пролёт
ажаллажа ах
үсөөхэн үдэр
тэй. Н. Иван
монтажнигуу
эршэтэйгээр
hоо асараг
хүүргын хүб
да түргэн су
Түрүүшын
үдэр илангая
ба. Хамаг
байхада, пр
дохёогоор д
лебёдконууд
гэ зааханиие
тонно ш
юумэн мүлы
Одоошье
табигдажа, б
раа омогорхо
КПСС-эй
уряануудта
дохи пролёт
бижа урдих

...анарай научно-практическа конференци

...нуудта ород ... асуудалаар ...чно-практиче... Хурумхаан ...г үнгэргэгдэ-

...ин хүдэлмэ-...ин классуудта ...иман жэлэй ...ргуулинуудай ... ород болон ...аг багшанар ...адна үхибүү-...үүжүүлхэ та-...аалгаар дүй ... абалсалга

... буряад хэлэ ...хала эрилтэ-...ОНО-гой ин-...ценовэй элид-... байба. Хэ-шээлые үнгэргэлгэдэ олохон багшанар шэнэ арга хэрэглэдэг болонхой гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

Тэрэшэлэн Гэгээрэлэй министерствын инспектор нүхэр Цветкова элидхэл хэжэ, ород хэлэнэй хэшээлдэ үхибүүдэй бэеэ даагаад, юу хэхэ тухай тодорхойгоор хөөрэжэ үгэбэ.

«Ажаглалтатайгаар уншалга болон бэшэлгэ хэхэ тухай» элидхэл соогоо Хурумхаанай интернат һургуулиин ород хэлэнэй багша Д. О. Орбодиева һонирхолтой жэшээ баримтануудые дурдаба. Тиихэдээ дурсагдаһан һургуулиин багшанар Ф. Ф. Хоровинкина, Ф. И. Воробьев, О. М. Кузнецова болон бусадай дүй дүршэл тухай хэлэбэ.

Удаань секционно хүдэлмэри болоо.

Учебнигүүдэй болон бусадшье шухала хэрэгсэлнүүдэй дутамаг байһан тухай конференцидэ хабаадагшад шүүмжэлбэ.

Багшанарай түрүү дүй дүршэл нэбтэрүүлхэ хэрэг хадаа һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие саашадань һайжаруулхада сэгнэшэгүй ехэ үүргэ дүүргэхэ байна гэжэ суглаашад тэмдэглэбэ.

Е. Цыренова,
Хурумхаанай 11 жэлэй һургуулиин багша.

ГУЛАМТАНУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИ ШАНГАДХАХА

...-гай ноябриин ...дэбэринүүдэй ...ин шэнжэ ба-...йна хүтэлбэри ...лагдаа. Кол-... хүтэлбэрилхэ ...нүүд эмхидхэг-...убилалтын бо-... соёл сурталай ... үргэн дэлисэ-...гдэхэ ёһотой.

...Мухар-Шэбэрэй ...правлени, соёл ...дэлмэрилэгшэд ... Ажал хэрэг-...биһан эрилтэдэ ...мар шэнэ онол ...эглэнэб. Үдэр ...йгаа ажалша-... эрилтые хэр ... бүхы асуудал-...ын тула һаяхан ...болоһон Мухар-...рэй культурын ...дэй профсоюз-...эл нэгэдэхи ... хаража үзэе. ... аймагһаа 55 ... «Партиин ЦК-... Пленумэй дүн-... соёл сурталай ...дэй зорилго» ...убшан хэлсэбэ. ...иин управле-... соёл сурталай ...ын орлогшо ...дхэл хээ.

...олон үгэ хэлэг-... байхада, гур-...ой добтолгын ...рна хүдэлмэ-...гүй һуларша-... Соёлой бай-...гай библиоте-...дөөгэй клуб, ... методическа ...мжа хүргэнэ-...хоз, совхозуу-...тэй ямаршье ...гүйгөөр ажал-... библиотекын ... уншагшадта ...шэ ондоо юу-...гшадай кон-...дал-харюугай, ...он бусад үдэ-...гын журнал, ...хэ мэтэ үнгэр-...ай түрүүшүүл, ...уршадай дүй ...үүлхэ тушаа ...гдэнэгүй. Жэ-... аймагай биб-...шэ жэлэй ар-... уншагшадай ...енци үнгэргөө-...шэ тэмдэглэ-... баримта дурда-...он.

...нда соёл сур-... саг үргэл-...үргэтэй клуб, ... хүдэлмэрилэг-...нигууд өөһэ-дын мэргэжэл, юрэнхы эрдэмээ дээшэлүүлдэггүй байна. Культурын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай гэшүүндэ 234 хүн тоологдоно. Тэдэнэйнь миин 20 хүн юрэнхы эрдэмээ, мэргэжэлээ дээшэлүүлнэ. Энэ баримта юу харуулнаб гэхэдэ, аймагай соёл сурталай зарим хүдэлмэрилэгшэдэй ямаршье үүсхэл, эдэбхигүйгөөр, үдэр ошобол дүүрээ гэһэншүүгээр хүдэлдэг байһые харуулна. Коммунис ажалай коллективэй, ударнигай нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө тэмсэл үргэн далайсатайгаар ябуулагданагүй. Профсоюзай 234 гэшүүдһээ миил 8 хүн энэ нэрэдэ хүртэхын түлөө тэмсэнэ. Теэдшье тэдэнэй үрэ дүнгөөр хэншье һонирходоггүй байна.

— Би киномеханигаар Шэбэртэ нютагта 14 жэл соо хүдэлжэ байнаб. Энэ үе соо профсоюзай комитедэй зүгһөө ямаршье туһа заабари абаагүйб. Түсэбөө дүүргэнэгүйш гэжэ хараахые мэдэдэг юм. Тэдэнэр гансал больницын бюллетень бэшэдэг ажалтай. Клубнай һандаржа унаха болоо. Досоонь хүйтэн. Декабрь һараһаа февраль хүрэтэр 4 пеэшэн арай гэжэ заһагдаа болоо. Тиихэдээшье шанар муутайгаар һэльбэгдээ, май соо һандаржа һөөргөө унаха ёһотой. Юуб гэхэдэ, клубаймнай хушалта муу юм. Бороогой уһан гоожожо байдаг. Мүнөө түлеэмнай дууһашоо. Заганай нютагай Совет иимэ байдалтайемнай мэдэжэ байгаад, хургаашье хүдэлгэхэгүй юм. Би 1962 ондо коммунис ажалай ударнигай нэрэ зэргэдэ хүртэхын тула социалис уялга абаад ажаллааб. Теэд мүнөөшье болотор хэһэн хүдэлмэриимни шалгаагүй. Мартажархёо,— гэжэ Бэшүүрэй совхозой киномеханик нүхэр Цыдыпов хэлэбэ.

Үнгэрэгшэ жэлдэ, энэ жэлэй түрүүшын кварталда ажалшадта кино харуулха түсэб дүүргэгдээгүй үлэшоо. Мүн энэ үе соо клубуудай мууһаа, тэндэнь галай аюулһаа һэргылэмжын хүдэлмэри хэгдэдэггүйһөө уламжалан 4 кинотүхеэрэлгэ хүдэлөөгүй, мүнөөшье энэ янзаараа. Мүнөө жэлэй нэгэдэхи кварталда аймаг дотор хүдэлдэг 75 кино-түхеэрэлгын миин 11-ниинь түсэбөө дүүргээ. Гүрэндэ 4377 түхэриг дутуу олзо оруулаа. Ямар ушар шалтагһаа киногой хүдэлмэрилэгшэд иимэ байдалда ороxo болооб гэбэл, нэн түрүүн ажахын хүтэлбэрилэгшэд, нютагай Соведүүд болон культурын таһагайхид киномеханигай ажалаар, тэдэндэ юун дутанаб, ямар туһаламжа хэрэгтэйб гэжэ тон багаар һонирходог байһаниинь элирбэ. Энээндэ баримта болгон арбаад жэлдэ киномеханигаар хүдэлжэ, баян дүршэлтэй болоһон Ж. Будажаповай хэлэһэн үгэ дурдая:

— Улад зон ажалайнгаа һүүлээр амархаяа клубта ерэнэ. Тиихэдэнь бидэ тэдэниие ёһотой һайнаар угтанагүйбди. Манай Хүсөөтын клуб 100 һууритай. Гэбэшье һандали дуталдана. Гэрнай дээрэһээ дуһаалдаг. Жэл бүри иимэ байдалда ородогбди. Гадна кино хубаарилга хайша хэрэгээр эмхидхэгдэнхэй. Нэгэ кино 3—4 үдэр соо миин хэбтэнэ. Минии һанаашаар 1—2 үдэрэй туршада кинонуудые һэлгэжэ байха хэрэгтэй. Мүн бидэ киномеханигууд өөһэдөө баһа зэмэтэйбди. Би декабриин 25 хүрэтэр ажалшадта кино харуулха түсэбөө дүүргэхэб, — гээд тэрэ үгэеэ дүүргэнэ.

Бэшүүрэй Культурын байшангай дэргэдэ арадай хоор байгуулагдаһаар нилээн саг үнгэрөө. Тэдэнэр мүнөө Бүхэроссин уран һайханай бүлгэмүүдэй харалгада бэлдэжэ байна. Москва 70 хүн ошохо юм. Гэбэшье «үмдэхэ хубсаһаар тон муубди»,—гэжэ Культурын байшангай директор Гормастер хэлэнэ.

Суглаанда хабаадагшад ажал хүдэлмэреэ эрид һайжаруулха гэһэн шиидхэбэри абаа.

Б. Жамбалов.

...,совхозуудай үйлэдбэриин управлениин «Сиби-... тосхондо колхозой хүсөөр 150 хүнэй һуу-... баян библиотекэтэй, уншалтын залтай, ...гдадаг шэнэ клуб баригданхай. Тэрэ клуб соо ... хүдэлмэри һайнаар ябуулагдана. Зураг дээ-...лгын зал соо.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

Мүнөөдэршье жагсаалдаа

(Демьян Бедныйн түрэһөөр 80 жэлэй ойдо)

«Хэн Демьян Бедный тухай дуулаагүйб?—гэжэ 1923 ондо нэгэ статья соо асуугдаа һэн, тиигээд харюунь иимэ:—Бултал дуулаа!»

Коммунис партиин үнэн сэхэ хүбүүн, дүлэтэ агитатор, пропагандист. Октябриин дуушан гэжэ Демьян Бедные манай арад мэдэнэ. Тэрэнэй зохёолнууд—социалис революциин, граждан. Эхэ ороноо хамгаалгын дайнай ёһото намтар түүхэ. Энэ хадаа социализм байгуулгын баатарлиг симфони. Партийна ёһон ба арадай ёһо шанар гээшэ Демьян Бедныйн зохёолой хэлбэришэгүй шэнжэнь болоно.

Демьян Бедныйн поэзи Коммунис партиин, В. И. Ленинэй нүлөөн доро хүгжэн ургаһан. Агууехэ вождь, багша В. И. Ленин уран зохёолшын ажал ябуулгые хододоо хаража, һонирхожо байдаг һэн.

В. И. Ленинии үзэл бодолоймнай багша гэжэ поэт дэмы бэшэ нэрлэдэг байгаа. **«Бүхы юумэндэ, бүхы хэрэгтэ, минии ажалдашье ленинскэ ударидалга харагдадаг һэн»,**—гэжэ Демьян Бедный тэмдэглээ юм.

Жэжэхэн шубуу харбашангүй,
Хаана ойдо тэнэһэн
бухануудые,
Хаанай хэрээты нохойнуудые
Харбахымни түлөө
Минии басниин мэргэн годлиие
Өөрөө **Ленин** залагша һэн,—

гэжэ поэт нэгэ зохёол соогоо бэшээ һэн.

Демьян Бедныйн һүртэ хоолой олон миллион хүнэй зүрхэ сэдьхэлдэ шэнгэжэ, арад зоной хэрэгэй түлөө тэмсэлдэ уряалдаг һэн. В. И. Ленинэй үшөө ажаһуужа байхада, Коммунис парти Демьян Бедныйн зохёолнуудые үндэрөөр сэгнээ һэн, совет правительство дайшалхы Улаан тугай орденоор поэдые шагнаһан юм. Уран зохёолшо 50 наһаяа гүйсэхэдөө Ленинэй ордендо хүртөө һэн.

«Баян удха бодол ба уран мэргэн шадабари гээшэ совет литература, искусствын агууехэ хүсэн мүн» гэһэн үгэ соогоо Н. С. Хрущев Демьян Бедный тухай иигэжэ хэлэбэ: **«Революциин түлөө тэмсэлшэдэй дайшалхы жагсаалда поэт ябалсаа, ажалшадые дарлагшадһаа сүлөөлэлгын агууехэ хэрэгэй албанда тэрэ өөрынгөө бүхы бэлиг шадабариие үгөө.**

Мүнөө үеымни хүнүүд һайндэрнүүдтэ уулзахадаа граждан дайнай жэлнүүдые дуратайгаар һанажа, Демьян Бедныйн дуунуудые дууладаг, юундэб гэхэдэ, тэрэнэй дуунууд мүнөөшье шэнэ һайхан зандаа».

Уран зохёолшын зохёолнууд соо Ленин, арад, парти таһаршагүй барисаатай. Үшөө революциин урда тээ бэшэгдэһэн «Эхэ газар, эрхэ сүлөө, хүдэлмэришын хуби тухай» гэжэ поэмэ. Октябриин һүүлээр зохёогдоһон «Хүдэлмэришэдэй мэндэ амар», «Дуратай хүндөө», «Гол гудамжа», «Хэншье мэдээгүй»; «Газар! Газар!», «Газар дэлхэйн зол жаргал», «Саһахануud» гэжэ шүлэг, поэмэнүүд, мүн манай литературын алтан жасада ороһон бусадшье зохёолнууд соонь энэ удха бодол гүнзэгыгөөр оронхой.

Литература, искусствын талаар манай партиин зорилго, политикада дүүрэн харюусаһан, гоё һайханай хараа бодолнуудаараа тэрэнэй зохёолнууд шэргэшэгүй хүсэтэй юм. «Гургалдай тухай» гэжэ шүлэг соогоо Демьян Бедный хүдэлмэришэн, таряашадай поэдүүдтэ хандан:

Ленинэй захяагаар ажаһуугты!
Энээн соо гоё һайхан,
хүсэнтнай гэжэ мэдэгты!—

гэжэ дуулаа һэн. Партиин, арадай хэрэгэй, «коммунис байгуулалтын» түлөө тэмсэл соо уран зохёолшо өөрынгөө поэзиин гол зорилгые харадаг байһан юм. Коммунизмын үзэл бодол манай уран зураашадай замайнь залуур болохо ёһотой гэжэ тэрэ нэгэтэ бэшэ хэлэдэг һэн. Түрэл арадайнгаа һанаа бодол, зүрхэ сэдьхэлээр ажаһууһан Демьян Бедный арадай ажабайдалые гүнзэгыгөөр харуулхые уряалдаг байһан юм.

Арадай зол жаргалаар,
Арадай гүн баяраар
Хүнүүдэй зүрхэ сэдьхэл соо
Хүнхинэн ялархада
шүлэгэйнгөө
Хүндэтэй, габьяатайш ха юм
поэт.

Демьян Бедныйн лирическэ геройнууд, юрын хүнүүд — шэнэ ажабайдал зохёогшод. Жэшээлхэдэ, «Сэсэгүүд ба үндэһэнүүд» гэжэ шүлэг соогоо трактористка Паша Ангелинагай ажалай баатаршалгые поэт дуулан магтана.

«Ажабайдал сэсэглэнэ», «Барилга», «Хуушан ба шэнэ хүдөө», «Манай орон» гэһэн поэтическэ циклнүүд соогоо уран зохёолшо социализм байгуулалгын бүхы фронт дээгүүр түйлагдаһан амжалтанууд, хүдэлмэришэн, таряашадые үнэншэмөөр зураглаһан юм.

Шэнэ хүнэй түлөө тэмсэл, тэдэниие социалис үндэр мэдэрэлээр хүмүүжүүлхэ гээшэ Демьян Бедныйн зохёолой тон шухала темэнь болоно. Тэрэ нарин нягтаар ленинскэ захяануудые дүүргэдэг һэн: коммунизмда харша үзэл бодолтой эсэшэ сусашагүй тэмсэл ябуулаа. Архи уулган, хаарта, хулигаан, мухар һүзэг, мүнхаг ябадалнуудтай хайра гамгүй тэмсэхые поэт уряалдаг һэн.

Үргэн дэлюун арад зонһоо ажал ябуулгаяа үндэһэлһэн ленинскэ Хүдэлмэришэн Таряашанай инспекциин хёрхо хурсые «Зоригтойгоор, хүбүүд!» гэжэ шүлэг соогоо магтана. Манай орон соо Демьян Бедные арадай эсэшэгүй шалгагша гэжэ дэмы бэшэ нэрлэдэг байһан юм. «Минии ажал РКИ хоёр түрэл, зорилгоньшье нэгэн»,—гэжэ поэт хэлэдэг һэн.

1941 ондо Эхэ орондомнай немецкэ фашистнуудай добтолон ороходо, зол жаргал, үнэн хэрэгэйнгээ түлөө тэмсэлэй фронтдо поэт гараа һэн. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай жэлнүүдтэ уран зохёолшо 200 гаран зохёолнуудые бэшэһэн.

Эхэ оронойнгоо түлөө нангин тэмсэлдэ арад зоноо манай партиин зоригжуулха хэрэгтэ Демьян Бедныйн шүлэг, дуун, баснинууд айхабтар ехэ туһа үзүүлээ. Советскэ Союз ганса нэгэн баатарай бэшэ, харин баатарнуудай орон, тиимэһээ хэзээшье илаха гэжэ поэт тон зүб тэмдэглэһэн юм.

Рейхстаг дээрэ манай сэрэгшэдэй улаан тугаа мандуулжа, алдарта илалтын алтан наранай мандахада, поэт зүрхэ сэдьхэлһээн баясажа, энэ үдэрые «Илалтын һайндэр» гэжэ шүлэгөөр угтаба.

Демьян Бедныйн дайшалхы поэзи хадаа литература, искусствын ажал ябуулгашадта коммунис партийна ёһон ба арадай ёһо шанарай үндэр жэшээ боложо угэнэ. Социализм, демократи, эб найрамдалай түлөө агууехэ байлдаанда тэрэнэй үгэ хурса зандаа. Коммунизм байгуулагшадай алдарта жагсаалда мүнөөдэршье алхалсаһан поэт Демьян Бедныйн зохёолнуудай хүсэн унтаршагүй ехэ.

А. Прямков,
Хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

Б. Санжин, Б. Дандарон
Заяанай зам

Буряад зон гурбан зуун жэлэй саада тээ Ород гүрэндэ һайн дураараа хамжажа, хэтынгээ хуби заяа шиидхэһэн юм. Энэнь гансахан үдэр ямар нэгэ тогтоолоор бэелүүлэгдэһэн хэрэг бэшэ. Хэдэн олон арбаад жэл соо үргэлжэлһэн, орёо замуудые гараһан, һаад түбэгүүдтэй ушарһан байна. Энээн тухай Б. Санжин Б. Дандарон хоёр «Заяанай зам» гэжэ түүхэтэ повесть бэшэжэ дүүргэнхэй. Тэрээн соонь ород буряад арадуудай түүхэтэ хани барисаан, тэдэнэй холо ойрын дайсадтай тэмсэһэн, буряадай делегациин 1 Петр хаанине бараалхаһан тухай үнэншэмөөр харуулагданхай.

Тус повесть Буряадай АССР-эй тогтоһоор дүшэн жэл болоһоной ойдо зорюулагдан хэблэгдэхэ түсэбтэй.

Тэрэ повестьһоо хэдэн хэһэгүүдые уншагшадтаа дурадхахамнай.

Удын острогой бараг байшангуудай нэгэн энэ үглөөнһөө хойшо хүн зонтой. Ород хасагууд, уряднигууд, һайн һайн хубсаһануудаа үмдэнхэй буряадууд ороно, гарана. Бусалһан самовар, поднос бариһан эхэнэрнүүдшье тэдэнэй дундуур харагдана.

Энэ хадаа воеводо Федор Алексеевич Головиной байрладаг, холо ойроһоо ябаһан хэргэмтэниие хүлеэн зошолуулдаг байшангынь юм. Федор Алексеевич өөрөө эндээ хэдэн хоногто үгы байгаа. Тиимэһээ албанайшье, аминайшье хэрэгээр уулзахаяа ерэһэн хүнүүд хүлеэжэ байһан бололтой.

Эндэ воеводо Головин гэр бүлэгүйгөөр гансаараа байдаг һэн. «Аяар эндэ, түби дэлхэйн саана, гэр бүлэеэ асарһанай хэрэггүй. Гансаараа байһамни хүрөө. Энэ хүйтэнэй орондо хүлдэхэеэ һанажа ябахада хэсүү байна»,— гэжэ дүтынгөө хүнүүдтэ хэлэдэг байгаа.

Байрадань үлүү булуу юумэн, үзэсхэлэн һайхан хэрэгсэлнүүд үгы һэн. Мүн эдеэ хоолыньшье боро юрын һэн. «Хаанай элшэн хүн аад, һэбэреэхэн байдалтай»,— гэжэ зарим хасаг атаманууд илангаяа тэдэнэй һамгад шүүлэхэ һанаатай хөөрэдэг байгаа.

Федор Алексеевич Головин хадаа халуун шулуу долёоһон, хамагые үзэһэн, Петрой элдэб хэрэгүүд болон байлдаануудта нэгэтэ бэшэ хабаадаһан хүн юм. Мүн хүнэй нюур шарай харадаггүй, ямаршье яһатан, хэншье хадань томоотой уринаар хандадаг зантайһаа гадна, бэрхэ дипломат байһан юм. Энэ холын «хүйтэнэй орондо» эльгээгдэхэшьегүй аад, эзэн хаанай урда зааха зэмэтэй болоһон дээрэһээнь, тэрэнээ сагааруулхыень ябуулһан гэхэ. Юуб гэхэдэ, стрелецүүдэй буһалгаанай үедэ Софиин талада байшоо ха юм.

Гэбэшье Байгалай үмэнэдэхи буса түрэлтэниие ородой гүрэн тээшэ татажа, Амар мүрэнөөр ород-хитадай хилэ тогтоохо, Албазин болон ородой бусад острогуудые һандаргаһанайнь түлөө манжан Богдо хааньһаа түлэбэри нэхэхэ, монтол-манжатай худалдаа наймаанай харилсаа байгуулха гэһэн гол зорилготой бүрин эрхэтэ элшэнээр эльгээгдэһэн бшуу.

Энэ зорилгоёо ээрхэг шэрүүн ааша гаргажа, эритэ мэсын хүсөөр бэелүүлхэ бэшэ, харин эб зүбыень олжо, болгоомжотойгоор дүүргэхэ ёһотойб гэжэ ойлгодог һэн. Тиимэһээ эдэ нүүдэл угсаатаниие илангаяа буряадуудые бэедээ татахын тулада тэдэндэ үнэн сэхээр ба анхаралтайгаар хандажа, этигэл найдабаридань ороxo ёһотойбди. Хэрбээ дурыень гутааха, доромжолхо, дайлаха болоо хадамнай Монгол руу оро хираагүй зөөжэ арилшахал гэжэ бододогшье, Москва эльгээдэг элидхэлнүүд соогоо иимэ удхатайгаар бэшэдэгшье һэн.

Федор Алексеевичэй хүдэлмэрилдэг, хэргэмтэниие хүлеэн абадаг таһалгань балай ехэ бэшэ аад, зосоохинь сэбэрхэн, эмхитэй һэн. Мүнөө өөрөө ута столой саана һууна. Ногоон сугсага камзолтой. Тэрээн доороһоонь бултайһан сардамал сагаан заха ялайтар хюһаһан, мяхалиг үргыень тулана. Арадань хасаг урядник зогсоно. Столой хоёр тээгүүр хасаг атаманууд һуунад. Ара талынь ханада хитад угалзатай ехэ ковер татаатай, тэрээн дээрэ хасаг һэлмэ, буу үлгөөтэй. Нүгөө талын ханадахи хоёр сонхын хоорондо хадаатай багашаг шара рама сооһоо 1-хи Петр шэрүүнээр харана.

Головин үүдэндэ зогсожо байһан хасаг тээшэ хаража:

— Оруулагты тэдэниие,— гээдхибэ.

Хасаг гараа малгайдаа абаашан, сэрэгэй гуримаар ёһолоод, ягдагад гэн эрьежэ гараба.

Уданшьегүй залаатай шорхогор малгайтай, торгон тэрлигүүдтэй табан буряад үбгэд орожо ерэбэ.

Головин урин шарайгаар угтан хүл дээрээ бодобошье, даамайгаар хаража байба.

Үргэндөө шэнгэхэн сагаан һахалтай, үндэр хүхэ үбгэниинь ута хадаг задалжа, дээрэнь монгол бэшэгтэй саарһа табяад, хоёр гараа дэлгээн, Головин тээшэ хараад:

— Бидэ, үзөөн отогой буряадууд энэ хүрэтэр Сэлэнгын зүүн бэеэр хэнэйшье мэдэлдэ бэшэ һуудаг байгаабди. Харин мүнөө табангуудай тайшаанарта хашагдадаг, тонуул дээрмэдэшье ортодог болообди. Манай отогоорхин гүрэнэй албатанар боложо, амгалан тайбан һууха хүсэлтэйбди. Ородой баатар сагаан хаан бидэниие өөрынгөө унаган албатанар болгон тогтоохо болтогой! — гэбэ.

— Болтогой! — гэжэ нүгөө дүрбэниинь гансата дабтабад.

Анхаралтай хоёрхо нюдөөр үбгэниие гэтэн, хүдэлэнгүй зогсожо байһан Головиншье:

— Болтогой! — гэжэ дуугараад, һууриһаа халта хажуу тээшээ болон, мүн лэ хоёр гараараа хадаг бэшэг хоёрыень абахалаарнь, буряадууд торгон гадартай булган дэгэл хэдэрүүлбэ.

Тэндэ байһан атаманууд, уряднигууд хүл дээрээ бодошоод, баяртайгаар миһэрэлдэн, пашаганаса альга ташабад.

Ород гүрэнэй элшэн халуухан сагаан гараараа буряад үбгэнэй борхигор хара гарые шанга адхаад, халта мүлтэ дугтаран, ямар нэгэ бодол түрэһэндэл гү, али юушьеб гайхаһандал, нэгэ хэды соо нюдэ руунь сэхэ харан байба. Үбгэншье урдаһаань шэртэбэ.

Энэ хүндэн толгойтой, хуба шэхэтэй, баруун хасартаа ялагар һорьботой үбгэниие ород элшэн харахадаа: «Ялаһан тулиһан амитад гээшэ ха даа. Аргаяа барагдахадаа, ород гүрэндэ оронгүй яаха һэм»,— гэжэ дээрэлхыгээр һанаад абаһан байгаа бшуу. Харин ноёд һайдтаа улаан голоо шоботоруулжа, зүрхэгүй болоһон үбгэн: «Дэлхэйе наран тэгшээр шарадаггүй юм, зониие ноён адляар харадаггүй юм. Ородшье ноёд баһал тиимэ байгаа ёһотой,—гэжэ ойндоо оруулан, тамир янзыень мэдэхээ шэртэн хараа ха юм.

Федор Алексеевич ханын захаар табяатай стулнууд тээшэ хоёр гараараа заан:

— Айлшад, энээгүүр һуужа хайрлагты! — гэжэ уряад, өөрөө һууридаа һууба.

Гэбэшье эзэн хаанай элшэн ехэ дээдэ ноёной дэргэдэ һуужа байхагүйбди гэһэнэй тэмдэгтэ үбгэд миин лохёод, хүл дээрээ байбад. Тиихэдэнь Федор Алексеевич дахин һууриһаа бодожо һуухыень гуйба. Зааһан стулнууд дээрэнь буряад үбгэдэй болгоомжотойгоор һууһаар байтар, залуу хасаг орожо ерээд, бултыень үдын хоолдо уриба.

Тиин тэдэнэр багашагхан таһалгада орожо, бэлдээтэй столой нэгэ талада Головин сэлтэнэртэеэ, нүгөө таладань буряад үбгэд һуубад.

Стол дээрэнь янза бүриин хоол: шараһан, шанаһан мяхан, загаһан табяатай, һархяагшье, жэмэсшье бии. Сагаан халаадтай дүшөөд наһанай маряатай эхэнэр эдеэ хоол зөөнэ.

Мүнөөхи залуу хасаг хүндагануудые сивуха архяар дүүргэбэ. Тиихэдэнь Федор Алексеевич һууриһаа бодожо, Буряадай зарим отогуудай ород гүрэндэ хамжаһанай түлөө духаряа үргөөд, делегациин түрүү үбгэнтэй, мүн бэшэнтэй мүргэлдүүлбэ. Тиигээд бултадаа хүндагануудаа хооһолоод, эдеэлжэ, хөөрэлдэжэ эхилбэд.

Федор Алексеевич тушаа урдаа һууһан үбгэниие шэртэн хаража байтараа:

— Үбгэн тала, мандa өөрынгөө намтар хөөрыт. Ехэ һонин ябадалтай хүн байгаа ёһотойт,—гэбэ.

Дарүү зантай үбгэн өөр тухайдаа хөөрэхэеэ аягүйрхэбэшье, ород ноёной юун дээрэһээ иигэжэ дурадхаһые ойлгожо:

— Намда хөөрэхэ юун байхаб даа. Үбдөө хабдаа бэшэ аад, иимэл хуужагар толгойтой болоһон амитанби. Үхөөд болоһон хүн гээшэб,—гэбэ.

— Үхөөд амидыраа хадаа талаантай хүн байналта. Ямар тиимэ ушар болоһон юм бэ?

— Талаантайш гэжэ даа. Гал соо һэрюун үгы, гасалан соо жаргал үгы юм ааб даа,—гээд, үбгэн һанаа алдаба.—Би үзөөн отогой түрүү майдуудай нэгэн Арьяа-багша гээшэб. Түрүүндээ Түшөөтэ хаанай албатанаар һэмди. Засаг хушуунай Панда-ахай ваанай газарта һуудаг байгаабди. Тэндэмнай гал могой жэлһээ эхилжэ, элдэб хаан, ваангуудай хоорондо ходо дайн байлдаан болодог болоод, арад зондо хэсүү болоходонь, ородой баатар сагаан хаанай мэдэлдэ ороxo гэжэ зугадаһан юмди. Теэд замдамнай хүсэжэ бараад, намайе хушуунай захирагша Панда-ахайда тушааһан юм. Тэрэнь сохижо зобоожо байжа, харьяд хатуугаар мушхөөд мүрдөөд, харин газар уруу зугадаһанаймни түлөө галдажа алаха гэжэ сүүдлүүлһэн юм. Тиигээд обоо онги түлеэ асаржа, түүдэг табяад, хүл гарыемни хүлиһэн бэеэрээ гал соо намай хаяһан юм,—гээд Арьяа багша һалганаһан гараараа магнайнгаа хүйтэн хүлһэ аршаба.

Столдо һуугшадай бултадаа дуугай болошоходо, аляаһанайшье ниидээ һаа дуулдахаар байгаа һэн.

— Уданшьегүй би мэдээ алдажа, һүхирхэ хашхархаяа болиһон байгааб,—гэжэ үбгэн үргэлжэлүүлбэ.— Тэрэ үедэ түүдэгэй хажуугаар Панда-ахайн һамган үнгэржэ ябатараа: «Орхиит энээнээ!»—гэжэ хэлэһэн гэхэ. Эхэнэрэй сэдьхэл хүбэн зөөлэн, эрэ хүнэй сэдьхэл шулуун хатуу гэдэг гээшэ ааб даа.

Тиигээд намайе галһаа гаргаһан байгаа. Талаан болоходоо, тэндэ эмшэ лама дайралдажа, мэдээгүй хэбтэһэн намайе жэннэжэ, ямаанай халуун арһаар орёожо мэдээ оруулаад, саашань аргалжа хүн болгоһон юм.

Тэрэнэй һүүлээр хэдэн жэл үнгэрһэн хойно мүнөөхи Панда-ахай наһа бараад хэдэн хоногой гашуудал соносхогдоо һэн. Арад этигэндэ хашалан үзүүлһэн, намайе галдаһан тэрэ шабар дотортой амитанай үхөөд хэбтэхые хараха гэжэ нюдэндөө нёлбоһоёо түрхеэд ошоо һэм. Тиигэжэ хоёр нюдөөрөө хүүрыень харахадаа: «Намһаа урид үхэһэншни болоо!— гэжэ тэсэнгүй дуугараад, нюур дээрэнь долоон адха шорой сасаһан юмби.

Энээнэй һүүлээр одоошье һанаһан хүсэлөө бэелүүлхэ гэжэ болоо һэм. Эгээл тиихэ сагтамни ородой шажанай түлөөлэгшэд Бээжэн ошоод бусажа ябаа. Тэдэнэр Семен Грицов гэжэ хасаг, ёһотойл боди сэдьхэлтэй хүн ябалсаһан юм. Би тэрэниие гуйһан юмби. Тиихэдэмни тэрэ намайе хооһон торхо соо һуулгаад, ород хаанай газарта асараа бэлэй. Тиигээд лэ үзөөн отогоорхинойнгоо наашаа гарахые оролдоһомни хэһэг буһагаараа һубарилдаһаар, байн байн бултадаа мал адууһатаяа наашаа ерэжэ, Сэлэнгын зүүн бэеын Нанги гэжэ нютагта һууриждаһан байхабди. Тиигэжэ элдин нютагта ажана амгалан һуухадаа, ород хаанай мэдэлдэ хүулита ёһоор ороxoёошье мартаа һэн хабди. Харин мүнөө харшалагдаха, мэгдэхэ болоходоо энэ ерэбэ гээшэлди даа,—гээд, Арьяа-багша нүхэдөө хараба.

Нүхэдынь толгойгоо дохибод.

БУРЯАД ҮНЭН
3-дахи нюур.
1963 оной апрелиин 1?.

ДҮЙ ДҮРШЭЛӨӨ АНДАЛДАНА

Улаан-Үдын Советскэ районой ДОСААФ-ай эмхинүүдэй хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадагшадай суглаан һаяхан болобо. Суглаанда хабаадагшад «Район дотороо ороноо хамгаалха хүдэлмэри һайжаруулха тухай» КПСС-эй райкомой секретарь нүхэр Т. С. Балтуевай хэһэн элидхэл зүбшэн хэлсэбэ.

Үнгэрһэн үе соо ДОСААФ-ай район доторхи зарим эхин организацинууд яһала һайнаар хүдэлөө гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ. Хүдэлмэреэ һайнаар эмхидхэгшэдэй тоодо оролсоһон «Труд» гэжэ оёдолой фабрикын, санэпидстанциин, городской больницын эмхинүүд ажал ябуулгаараа, туйлаһан амжалтаараа район дотороо суурхана. Ороноо хамгаалха һайн дуранай хүдэлмэридэ ажалшадые хабаадуулжа, эрхим үрэ дүн туйлагшадай хажуугаар ёһоор юумэ бүтээдэггүйшүүл яһала бии. Жэшээлхэдэ, залуу үетэниие хүмүүжүүлэгшэдые бэлдэдэг багшанарай институтдай 1500-гаад студентнүүдэй оройдоо 200 гаранинь ДОСААФ-ай гэшүүд байха юм. Тииһэн мүртөө һүүлэй үедэ эндэхи эхин организаци суглаан, зүблөөн бүхэндэ шүүмжэлэгдэхэһээ бэшэ, ондоо өөдтэй юумэ хэхэеэ болишонхой. Мүн шэлэй оньһожоруулагдаһан, «Электромашина» заводуудай, хэлхеэ холбооной конторын, городой гурбан театрнуудай болон бусад эмхи зургаануудай ДОСААФ-ай эхин организацинууд баһал ямаршье бодото хүдэлмэри хэдэггүй байна гэжэ эрид шүүмжэлэгдэбэ.

—Залуушуулые спортдо дуратайгаар хүмүүжүүлхэ хүдэлмэри район доторнай хэзээ хэзээнэйхиһээ муугаар ябуулагдана. Сэрэгэй албанда түрүүшынхеэ татагдагшадай ойройдоол 15 процентнь спортын ямар нэгэн разрядтай болоһон байдаг. Харин армидамнай шираг солбон, элүүр энхэ бэетэй хүбүүд абтаха зэргэтэй. Тиимэшүүл хүндэ хүшэрые, хүйтэн дулаание зоборигүйгөөр дабажа, албаяа амжалтатайгаар дүүргэдэгынь мэдээжэ. Городой эмхи зургаануудай, завод, фабрикануудай хүтэлбэрилэгшэд энэ асуудал тушаа онсо анхарха ёһотой,—гэжэ үгэ хэлэһэн нүхэд тэмдэглэбэ.

Улаан-Үдын санэпидстанциин ДОСААФ-ай комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр Полищук хэһэн хүдэлмэриингөө дүй дүршэл тухай хөөрэжэ үгэбэ.

—Манай коллективэй партийна, профсоюзай организацинууд ажалшадай дунда ниитэ-ойлгуулгамжын болон политическэ хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэ ходо һаналаа табижа байдаг. Энээнэйл ашаар коллективэймнай ажалшадай дунда ДОСААФ-ай гэшүүн болоогүй хүн гэжэ байхагүй. Мүнөө дээрээ мэргэн буудагшадай хоёр командатайбди. Эдэнэрнай мүрысөөн бүхэндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, һайн үрэ дүн туйладаг юм. Коллективэй хүтэлбэрилэгшэдэй туһаламжаар шоферой курса эмхидхэжэ нээһэн байгаабди. Мүнөө 19 хүн тэрэ курса дүүргэжэ, шоферой үнэмшэлгэтэй болоһон байна. ДОСААФ-ай манай эмхи Центральна Соведэй значогоор шагнагдаһан, тиихэдэ ДОСААФ-ай гэшүүн врач Бессонова хоёр удаа тиимэ значогоор шагнагдаа һэн,—гэжэ тэрэ хэлэбэ.

«Труд» гэжэ оёдолой фабрикын коллектив үндэр бүтээсэтэ ажалаараа район дотороо суурхадаг юм. Тус фабрикын ДОСААФ-ай организациин хүдэлмэри яһала һайнаар эмхидхэгдэнхэй. ДОСААФ-ай эхин организациин түрүүлэгшэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай инвалид нүхэр Попов, тэндэ хүдэлдэг врач Давыдова гэгшэд хүдэлмэришэдэйнгөө дунда ойлгуулгамжын хүдэлмэри сагүргэлжэ ябуулдаг, спортын элдэб янзын мүрысөөнүүдые хододоо үнгэргэжэ байдаг болонхой. Энээн тухай тус фабрикын директор Ю. А. Патрушев эндэ сугларагшадта хөөрэжэ үгөө.

—Манай коллективэй дунда ДОСААФ-ай организациин эмхидхэһэн олониитын хүдэлмэридэ хабаадалсадаггүй хүниие олохогүйт. Медицинскэ сестранууд нүхэд Зубарева, Леднева болон бусад олониитын ажал ябуулгада эдэбхи үүсхэлтэйгээр хабаадалсадаг юм, —гэжэ городской больницын дэргэдэхи ДОСААФ-ай комитедэй түрүүлэгшэ, врач Князев хэлэбэ.

Эдэбхитэдэй суглаанда хабаадагшад өөһэд өөһэдынгөө ябуулдаг ажал хүдэлмэри, хэжэ бүтээжэ байһан хэрэг үйлэ тухайгаа хөөрэлдэжэ, дүй дүршэлөө андалдан абалсаба.

Б. Цыремпилов.

Зураг дээрэ: ДОСААФ-ай хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсагшад: (зүүн гарһаа) О. Кожевина, М. Попов, И. Черкашин, Н. Далбаев, Г. Соколов гэгшэд хөөрэлдэжэ байна.

Ф. Сорокиной фото.

ХҮРШЭ ОБЛАСТЬНУУДҺАА БЭШЭНЭ

ТҮХЭЛ ШАРАЙНЬ ХУБИЛНА

Эрхүүгэй областиин Усть-Ордын Буряад национальна округой түб һуурин болохо Усть-Орда тосхон жэл ерэхэ тума түхэл шарайгаа хубилгажа, болбосон түхэлтэй боложо байна. Тосхоной ажалшадай харahаар байтар гэхээр байрын гэрнүүд олоор бодхоогдожо, сэхэ сэбэр үйлсэнүүд шэнээр байгуулагдана. Һаяшаг 16 квартиратай байрын хоёр шэнэ гэрнүүдэй барилга дүүргэгдэжэ, ашаглалгада үгтөө.

Тиихэдэ округой центртэ соёл Культурын томохон байшан баригдажа, тэрэ хадаа мүнөө гэгээрэл болбосоролой ёһотойл гуламта болонхой. Энэ байшангай дэргэдэ арадай театр байгуулагдажа, элдэб һонин концерт, зүжэг наада ажалшадта харуулжа, олоной сэдьхэл баясуулна. Тус театрай һайн дуранай коллектив мүнөө Буряадай мэдээжэ драматург Цырен Шагжинай зохёоһон «Будамшуу» гэжэ шог зугаата зүжэг ород хэлэн дээрэ табихаар ехэ бэлэдхэл хэжэ байна.

Үргэн ута үйлсэнүүдэй хоёр хажуугаар модо тариха, сэсэг ургуулха ажал үргэнөөр эрхилэгдэжэ болонхой. Нёдондо хабар, намартаа 32 мянган хэнэг элдэб түрэлэй модон һуулгагдажа, бүгдыень хорёолжо шадаһан байха юм. Иигэжэ ойрын сагта Усть-Орда набша намаагаар, сэсэг ногоогоор бүрхэзһэн тосхон болохонь.

С. ЕЛАЕВ.

МАЛ ҺҮРЭГНАЙ ҮДЭНЭ

Шэтын областиин Агын Буряад национальна округой Догой нютагай «Россия» колхозой ниитын баялиг болохо мал һүрэгынь жэлһээ жэлдэ үдэжэ, ашаг шэмэнь дээшэлжэ байна. Адуу малаа үсхэбэрилхэ, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ хэрэгтэ малшадай аша габьяа тон ехэ. Колхоздомнай бэрхэ малшад олон. Тэдэнэй дундаһаа залуу үхэр харууһалдаг гэр бүлэ Балдан Цоктоев, Юмжит Бутитова гэгшэдэй оролдосото ажал онсо тэмдэглэмээр. Эдэ хоёр нүхэд даажа байһан хашарагуудаа тобир тарганаар ондо оруулжа байна. Нэтэрүү бэрхээр хүдэлдэг хонишодшье яһалахан олон гээшэ. Эрхим хонишон Цымпил Цыцыктуев 245 толгой хусануудые харюулдаг юм. Нэгэшье толгой гарзалуулангүй, тон тарганаар ондо оруулжа, ногооной үзүүртэ гаргахаа байна.

Колхозоймнай правлени, партийна эхин организаци хадаа малшадайнгаа ажаһуудал һайжаруулха, нультурна эрилтые гүйсэд дүүрэн хангаха хэрэгтэ анхаралаа ехээр хандуулна. Тиигэдшье округоймнай хүтэлбэрилхы партийна, советскэ организуд энэ хэрэгтэ һанаагаа ходо табижа байдаг гээшэ. Һаяын үдэрнүүдтэ малшадай культурна ажаһуудалай байдалай ямар зэргэтэй байһые хаа хаанагүй шалган үзэжэ байна. Тиихэтээ хамта соёл урталай, ойлгуулгамжын хүдэлмэри малшадай дунда эмхидхэнэ, ариг сэбэрые сахиха асуудал тушаа хэмжээнүүдые хараална. Иимэ шалгалта ехэ ашатай туһатай байна гээд нютаг нютагта хөөрэлдэдэг.

Д-Н. ДОРЖИЕВ,
«Россия» колхозой гэшүүн.

Ородой баатарай нэрэтэ шангай т...

Апрель һарые «барилдаашадай һара» гээд нэрлээ һаа улүү болохогүй. Уласхоорондын удха шанартай 27 ехэ мүрысөөндэ хабаадалсаха совет спортсменүүдэй гурбанайнь нэгэниинь барилдааша болохо юм. Барилдаашадай шанга тулалдаанай турнирнууд Варшава, Бухарест, Берлин, Будапешт болон бусад томо томо городуудта үнгэргэгдэхэнь.

Тэдэ мүр... ...дэй эгээл томонь гэхэдэ, апрелиин 12—14-дэ Москвада үнгэргэгдэхэ классическа барилдаанай уласхоорондын мүрысөөн болоно. Тэрэ ехэ тулалдаанда арбан гүрэнэй — Болгариин, Венгриин, ГДР-эй, Польшын, Румыниин, Чехословакиин, Швециин, Финляндиин, Югославиин болон СССР-эй спортсменүүд классическа барилдалгаар Поддубнын нэрэмжэтэ шанда хүртэхын түлөө тэмсэхэ юм. «Крылья Советов» гэжэ спортивна мэдээжэ ордон дотор эмхидхэгдэхэ тулалдаан хадаа тэндэ хабаадагшадта дэлхэйн чемпионадай болохын урда тээхи горитойхон шалгалтань боложо үгэчэ.

Энэ турнирта Рим ба Мельбурнда болоһон олимпийскэ наадануудта илаһан дүрбэн хүн, дэлхэйн табан чемпионууд, зургаан экс-чемпионууд хабаадалсаха байна. Тиихэдэ залуушье барилдаашад ерэхэ юм. Дэлхэйн чемпионадта, Токиодо болохо олимпийскэ наадануудта хабаадалсаха эрхэ эдэ залуу барилдаашадта тус турнир олгожошье болоно аалам.

Мүрысөөндэ хабаадаха барилдаашадай олонхи... шье, мэргэжэл... лирхүү. Теэд ... хэнэйнь илаха... хэнь бэрхэтэй. ...нирта түрүүшы... вет спортсменүү... дунда бэетэй ... 27-той Г. Попов... тээ абаашаа бэл... рэ амжалтаяа ...жа шадаха гү?

Тус турнирта ... барилдаашад хаб... ладань болохоё... аргагүй һонирхо... жаггүй.

НИИТЫН ЭДЕЭ ХООЛОЙ ПРЕДПРИЯТИ... ОЛОН БОЛГОЛТОЙ

Республикын худалдаа наймаанай министерствын анхаралда

— Яаралтайхан ябаһан хүнэй түргэхэнөөр эдеэлээдхихэ газар Улаан-Үдэдэмнай даншье һаа үсөөн, харатайл байна даа. Аяга сай уужа, тоһо нняһан зүһэмэг хилээмэ эдижэ үл залгаадхихын орондо ресторан, столово руу орожо, үни удаан шалаштараа байха, һуухань баһаш хашартайл юумэ байна,—гэжэ хүдөөһөө ерэһэн минии нэгэ танил хүн намда нэгэтэ хөөрөө бэлэй.

Нээрээшье, зүйтэйл юумые тэрэ нүхэрни хэлэһэн байгаа хаш гэжэ һанагшаб. Городойнгоо центртэхи байдал хараад үзэел даа. Ленинэй, Кировэй, Куйбышевай үйлсэнүүдээр, «Жара нүхэн» болон колхозой дэлгүүр шадар лэ хүн зон олоороо ябадаг, эгээл хүл хөөрсэг байдаг газар гээшэ ааб даа. Энэ багаарнай ниитын эдеэ хоолой предприятинууд, гастрономууд болон бусад эдеэ хоолой зүйлнүүдые наймаалдаг магазинууд яһалашье олон.

Гэхэтэй хамта, эндэхи худалдаа наймаанай эмхи зургаанууд ажалшан зоной эрилтэ хэрэглэмжые һанаһан соонь хангажа байдаг гэжэ хэлэхын тон аргагүй. Хүн зониие ниитын эдеэ хоолоор һайнаар хангаха талаар шэнэ шэнэ онол арга, дүй дүршэл өөһэдынгөө үйлэдбэридэ нэбтэрүүлнэгүй.

Дээрэ хэлэгдэһэн оршон шадар столовонууд яһалашье олон, рестораншье бии. Тэдэниие тоолоод, нэрлээд яахамнайб. Эдеэлхээ һанаһан хүн хадаа заатагүй столоводо гү, али ресторанда орожо эдеэлэ гэжэ яажа баадхажа болохоб! Гэбэшье бэшэ боломжын үгы һэн туладань эрхэ бэшэ орохо бологдохо, яаралтай хүн удаан болохоһоо, автобусһоо гээгдэхээ бэрхэшээгээд юумэ эдингүй али нэгэ тээшээ холын аянда ябажашье болохо бшуу.

Ушар иимэһээ дурадхал оруулха бодол түрэнэ. Улаан-Үдын эгээл хүн зон олонтой газарта халуун сай, кофе, какао, бусалгаһан һү, тоһотой, сыртэй гү, али мяхатай зүһэмэг хилээмэ, пирожки, талхаар бариһан элдэб янзын бусад зүйлнүүдые худалдадаг газарнуудые олошоруулха шухала болоо. Энэ тон хэрэгтэй, хүн зондо ашатай туһатай зүйл болоно. Иимэнүүд газарта хүн ябууд дундаа түргэхэнөөр аад, хямдахана эдеэлээд, үл залгаад гараха аргатай болоно ха юм.

Зүгөөр «Жара нүхэнэй» урда талада «Пирожковая» гэжэ тиимэрхүү нэгэ газар бии. Тэндэмнай пирожки какао хоёрһоо бэшэ юумэ огто байдаггүй. Тиигэбэшье һаань, хүн зон тэрээн соо бүри багтан ядатараа сугларадаг гээшэ. Яахабши теэд, эдеэлхэ хэрэгтэй бшуу!

— Сай үгы гү? — гээд нэгэ үбгэжөөл асуугаадхина.

— Үгы! Сай худалдуулдаггүй. Тиимэ тайлбари байхагүй, — гээд, наймаашан эхэнэр харюусана.

—Зай тиигэбэл, нэгэ аяга кофе...

— Кофемнай дууһашоо, какао абаха һаа абаадхигты, түргэлэгты, — гээд наймаашан зандаржа ороно.

Сай шанахаяа залхуурдаг юумэ гү, али олзо багатай гэжэ бододог байшоо гү, юрэдөөл байһан юумымнай абаагүйдөө яаха һэм гэһэншүүгээр хүдэлдэг зон хаш. Энэ «Пирожковая» гэжэ гаршагтай халуун эдеэ худалдадаг газар нэрэтэй аад, харин шэл баанхатай элдэб эрын консервэнүүдээр дүүрэн арья-барья мантан томо адяар, буфедээр эзэлэгдэнхэй байха юм. Үшөө нэгэ дутагдалынь юуб гэхэдэ, тус предприяти үглөөнэй 8 часһаа үдэрэй 11, тиигээд 12-һоо үдэшын 4 час болотор нээлгэтэйл байдаг.

Иимэрхүү түхэлэй наймаан Кировэй нэрэмжэтэ үйлсын «Кондитерский магазин» гэдэг соо эмхидхэгдэнхэй. Эндэ эдеэлхэ дуратайшуул, тиихэдэ торт, ром-баба, бисквит болон бусад зүйлнүүдые гэртээ абаашахаяа хүсэгшэд бэе бэедээ һаалта хэнэд. Ута тэгшын оошор, түрисэлдөөн. Гэшхэхэ зайгүй гэхээр үйтахан зал... Юумэ худалдан абагшадта али зэргын таарамжагүй ушар тохёолдоно гээшэб.

Бэшэ тээ иимэ гуримай наймаа эмхидхэхэ газарай үгы хадань түлюур, ядуугаар эрхилнэ гээшэ гүбди гээд асуултай. Манай республикын хүршэ областиин түб Эрхүү хотын эдеэ хоол наймаалдаг ямаршье магазиндань орогты, тэрэ бүхэндэнь гэхээр халуун сай, кофе, какао, элдэбын хүйтэн умданууд, тэдээнтэй холижо эдихэ дуратай юумэнүүд бэлдэжэрхинхэй байха. Хүнүүдэй тойрожо, зогсожо байгаад эдеэлээдхихэдэ таарамжатай зохидхонууд столнууд магазинай ... зэргэлүүлжэ таби...

Улаан-Үдын ... мууд дотор эр... наймаа эмхидхэ... ломжо бии гү? ... эндэхи гастроно... тамхи худалдада... бии. Иимэнүүд та... ехэ талмай эзэл... Тэндэ байһан ар... һагуудтань най... юм. Нэгэл таһа... жа болохол байга... һагай һуурида ха... ха таһаг бии бол... гүй дээрэ, хүн ... хэмжые харюул... гаа.

Гадна хэнэйш... рономуудай ехэн... час болотор худ... тула тэндэ дээр... маа эмхидхэхэдэ ... вонууд эртэ хааг... дуратайшуул али ... га сай уугаад, х... гээ бүтээхын ор... лоһон хойно «Рес... кал» руу орожо ... 20—30 мүнгэнэй ... хэригшье тэндэ ...

Ниислэлдэхи ... ха хэрэг эрхилд... дай, хүтэлбэрилэ... Худалдаа наймаа... энэ асуудал туш... хандуулаа һаань ... гэжэ һанагдана. ... най предприятин... гаар хэрэглэгдэж... дүршэл, аша ү... дые үргэнөөр нэ... домжолхоор саг ...

Һаяхан үнгэрһ... эй Верховно Сов... си хадаа худал... руулха тухай ас... хай шиидхэбэри ... тон һайшаалтай ... тогтоол бэелүүл... үедөө худалдаа на... эмхи зургаануу... дээрэ хэлэгдэһэн ... мартахагүй бэзэ ...

Шэнэ барилган...

Зэдын үйлэдбэриин управлениин Захааминай эд хэрэглэгшэдэй бүлгэмэй хангадаг һуурин нютагуудта шэнэ шэнэ магазинууд бодхоогдоно. Жэшээнь, Михайловка, Санага, Мэлэ, Хамни, Дүтэлүүр, Шара Азарга һуурин тосхонуудта наймаанай шэнэ гуламтанууд баригдаад, хүдөө ажалшадые эд бараагаар хангажа байдаг болонхой. Мүнөө жэлдэ аяар холын «Байкал» колхозой хоёрдохи бригадын Дабаата гэжэ нютагта, мүн «Родина» колхозой Бортын бригадада Майн 1-нэй ... рэтэр шэнэ ма... лалгада үг... дэнэ. Мүнөө ... ябуулагдажа ... дэ барилга ... Михайловка то... карни баригда... барилгануудые ... хай бригадые ... толгойлдог ю... дархашуулайн... зүбөөр эмхид... барилга бү... ашаглалгада ...

НЭГЭ ДОРО—12 ШО...

Салир хурса торгон оройгоороо үндэр огторгой тулама гэхээр Саяан уулын энгэр майлаар Ахын колхозуудай адуу мал һүрэглэн бэлшэнэ. Кировэй нэрэмжэтэ колхозой 3-дахи бригадын залуу хонишон Баяр Тогошеевич Манзаров ажалдаа башаржа, тэрэнэй тодхол олоһон хүн. Харууһалһан хонидынь хододоо гарза хоролтогүйгөөр, тобир тарганаар үсхэбэрилэгдэдэг. Тиимэһээ нүхэр Манзаров колхознигуудтаа малшан нэрэеэ магтуулна. Мүнөө 300 гаран эрье хонидые харууһалжа байна.

Нюдэнэй сэсэгы мэтэ харууһалдаг хонидынь энгэр майлын эрхим бэлшээридэ гаргагданхай. Хонидоо жэншэдгүүлэнгүй хаража, эръежэ ябадаг дээрэһээ арьяатан шонын аманһаа хододоо абарна.

Аха нютагта үлэн шоно үлэмжэ элбэг. Һаяхан Баяр хонишоной хонидоо адуулжа ябатарнь модон сооһоо 6 гуринха шоно га... рэгтэнь доб... дабшаба. Мал... наар харууһа... хонишон үлэн... хонидтоо дүтэ... галаар угтаа. ... табаниинь мэр... буугай харааз... ло талиигааг... даа.

Хонишон ха... туршада аяар ... роожорхёо. Т... үлэгшэн бай... сооһоо 7 гүл... тэрэ эмэ шоно... малай дайсан... ные гарраха ...

Баяр Тогош... шоно нэгэ до...

Ахын бэл... агнууриин а...

Ре...
Ц. Ц. Ш...

ХЕЛЬСИНКИҺЭЭ МОРДОБО

ХЕЛЬСИНКИ, апрелиин 11. (ТАСС). Хани барисаан, харилсаа холбоон, харилсан туһалалсалга тухай СССР Финлянди хоёрой хоорондо договорой баталагдаһаар 15 жэлэй ойе һайндэрлэлгэдэ хабаадаад, А. Н. Косыгин түрүүтэй Советскэ правительственна делегаци Москва бусахаяа мүнөөдэр Хельсинкиһээ мордоо.

—●—

ДУРАСХААЛТА ҮДЭР

БЕРЛИН, апрелиин 11. (ТАСС). Совет эрхэтэн Юрий Гагаринай дэлхэй дээрэ анха түрүүн замбуулинай ниидэлгэ хэһээр хоёр жэлэй ойдо зорюулагдаһан материалнууд ГДР-эй хэблэлэй хуудаһануудта гол һуури эзэлнэ. Урда тээнь бүтэхын аргагүй гэжэ тоологдодог ушар хоёр жэлэй урда тээ болоһон байгаа. Замбуулинай дайдые шэнжэлэн мэдэхэ замдахи бүхы һаад бэрхэшээлнүүдые дабаха байһанаа социалис эрдэм харуулаа.

1961 оной апрелиин 12-ой дурасхаалта үдэр хүн түрэлтэнэй общественна хүгжэлтэдэ шанарай талаар шэнэ алхам хэгдэһэн байгаа. Энэ ниидэлгын һүүлээр Советскэ Союз шэнэ гайхамшагта үрэ дүнгүүдые туйлаа гээд ГДР-эй астронавтикын бүлгэмэй президент Фердинанд Руле онсолон тэмдэглээ.

Хани халуун амаршалга

ХАНОЙ, апрелиин 11. (ТАСС). Замбуулинай «Восток» гэжэ онгосын дэлхэй дээрэ түрүүшын ниидэлгэ хэһээр апрелиин 12-то хоёр жэлэй ойн гүйсэхээ байһантай дашарамдуулан, Вьетнамай Ажалай Геройнууд — хүдэлмэришэн Ле Минь Дык, таряашан До Тиен Хао, хирург Тон Тхат Тунг гэгшэд совет космонавтнууд Ю. Гагаринда, Г. Титовто, А. Николаевта, П. Поповичто амаршалгын телеграммануудые эльгээгээ.

Баатарнуудайнь дунда советскэ дүрбэн баатар-космонавтнуудай бии байһанда Вьетнамай ажалшад омогорхоно гээд амаршалга соо хэлэгдэнэ.

Совет арадта, космонавтнуудта олон түмэн вьетнам ханинар халуун амаршалганuудые хүргөө.

Гайхамшагта ойтой дашарамдуулан совет эрдэмтэдтэ, нүхэд Гагарин, Титов, Николаев болон Поповичто, бүхы совет арадта тон халуун амаршалга хүргэнэб, һайнине хүсэнэб гээд Ханойн университедэй ректор Нгуи Нью Контум ТАСС-ай корреспондентдэ мэдүүлээ. Замбуулинай дайдые шэнжэлэн мэдэхэ талаар совет эрдэм ухаан болон совет арад шэнэ, бүри ехэ толотомо илалтануудые туйлаха, тиигэжэ уласуудай хоорондын эб найрамдал аршалан хамгаалха, али бүхы дарлалта болон мүлжэлтэһөө хүниие хүсэдөөр сүлөөлхэ, бүхы хүн түрэлтэнэй ажабайдалые золтой жаргалтай болгохо хэрэгтэ эрхим туһа нэмэри оруулха гэжэ бидэнэр батаар этигэнэбди гээд тэрэ үргэлжэлүүлэн хэлээ.

Акрополийн баатартай уулзалга

ЛОНДОН, апрелиин 11. ТАСС-ай корреспондент Е. Коржев иигэжэ дамжуулна:

Грек арадай баатар Манолис Глезостэй уулзахын туладa Лондоной Сент-Панкрас районой муниципальна соведэй зал соо үсэгэлдэр үдэшэ мянга табан зуу гаран хүн сугларaa. Политическэ хэрэгээр хаалтада һууһан грек хүнүүдые амнистилхын түлөө тэмсэдэг комитет энэ уулзалга эмхидхэһэн байна.

Лондоной профсоюзуудай, Грециһээ Англида байдаг организацинуудай түлөөлэгшэд, Англиин мэдээжэ уран зохёолшо Джеймс Олдридж, парламентын гэшүүн лейборист Лесли Пламмер болон бусад эрэлхэг зоригто патриодые амаршалаа.

Эсэргүүсэлтын хүдэлөөндэ хабаадаһан 1.100 баатарнуудай үшөө түрмэдэ хаалтатай, зобожо тулижа байһан тухай Манолис Глезос хөөрөө.

Грециндэ патриодуудые хашажа, мүрдэжэл байһанда эсэргүүсэн, эрхэ сүлөөе дарлалгада эсэргүүсэн, демократиин болон энэрхы ябадалай илан мандахын түлөө бидэнэртэй хамта бүхы оронуудай хүнүүд тэмсэхэ ёһотой гээд сугларагшадай альга ташалган доро Глезос мэдүүлээ.

Политическэ хэрэгүүдээр хаалтада һууһан бүхы грегүүдые сүлөөлхыень Грециин засагаархидые урялһан резолюциие суглаан угаа ехэ дэбжэлтэтэйгээр баталан абаа.

Далай дээрэ гэмтэл болоо

НЬЮ-ЙОРК, апрелиин 11. (ТАСС). Уһан доогуур ябадаг атомна «Трешер» гэжэ онгосо Атлантиин далай дээрэ туршагдажа байһан аад, гэмтэбэ гэжэ США-гай далайн министерство соносхоо. Бостонһоо зүүлжээ 220 милиин газарта апрелиин 10-най үглөөгүүр 9 часта онгосо уһа руу ороһон байгаа. Тэрэ гэһэнһээ хойшо онгосотой холбоо барисаан таһалданхай.

Онгосын шунгаһан газарта далайн гүнзэгы 1,5 миль болодог. Юнайтед Пресс Интернейшнл агентствын дамжуулһанай ёһоор далайн-сэрэгэй флодой түлөөлэгшэд иигэжэ мэдүүлээ. «Уһан доогуур ябадаг онгосо өөдөө гаража шадахаяа болишоод, далайн оёорто яахашье аргагүйдэнхэй хэбтэнэ». Һүүлшын мэдээсэлнүүдэй ёһоор онгосын шунгаһан районой уһан дээгүүр тоһон хөөрэн гараһан байна.

Уһан доогуур ябадаг атомна онгосын команда 130 хүнһөө бүридэнэ.

Сенегал Аюулгүйн Соведтэ хандаба

НЬЮ-ЙОРК, апрелиин 10. (ТАСС). Сенегалай агаарай хилые Португалиин самолёдуудай дабаад, Сенегалай тосхониие бомбодоһон баримтые хаража үзэхын тула ООН-ой Аюулгүйн Соведэй заседани яаралтайгаар зарлаха тухай Сенегалай Республикын правительство мүнөөдэр эрилтэ хээ.

Португалиин хэдэн сэрэгэй самолет Сенегалай тосхониие бомбодоо. Салазарай засаг түрын эзэрхэжэ байһан португальска Гвиней гэдэгэй хилэдэ дүтэшэг энэ тосхон оршодог юм.

—✦—

Али Сабри гэгшын мэдүүлгэ

ЛОНДОН, апрелиин 11. (ТАСС). Каирта гурбан талын хэлсээнэй болоһоной эсэстэ Арабуудай Нэгэдэмэл Республика, Ирак, Сири федеральна гүрэн байгуулха гэжэ шиидхээ гээд Каирай радио үсэгэлдэр дамжуулһан байгаа. Энээн тухайнь Рейтер агентство мэдээсэнэ. Шэнэ федеральна гүрэн гурбан районһоо: Египедскэ, Иракска, Сирийскэ районуудһаа бүридэхэ юм. Гүрэн нэгэ ниислэлтэй (Каир), нэгэн адли тугтай, нэгэн адли харьяатадтай байха юм гээд ОАР-ай гүйсэдхэхы соведэй түрүүлэгшэ Али Сабри мэдүүлээ гээд мэдээсэл соо хэлэгдэнэ.

Манай адрес, теле...

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. ...
ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора—46-32, зам. ... ответ. секретаря—27-37, отделов: партийной ... —24-74, сельского хозяйства—47-59, совет... и культуры, литературы и искусства—34-05, ... транспорта, информации—35-14, писем и ра... отдел переводов и корректорская—35-95, бу... Для междугородных переговоров — 16.
Гор. Улан-Удэ, типография Минис... Бурятской АССР.
Н00399.